Raporti i vitit 2009 mbi të drejtat e njeriut në Kosovë

Kosova është demokraci parlamentare me rreth 2.2 milionë banorë. Zgjedhjet shumëpartiake të vitit 2007 për Kuvend në përgjithësi pasqyruan vullnetin e votuesve. Kosova shpalli pavarësinë në shkurt të vitit 2008 dhe e zëvendësoi Misionin e administratës së përkohshme të OKB-së në Kosovë (UNMIK), që më parë administronte Kosovën nën autoritetin e Rezolutës 1244 të Këshillit të Sigurimit të OKB-së. Në pavarësi, Kosova pranoi planin e Ahtisarit, i cili parashikonte mekanizma të sponsorizuar ndërkombëtarisht, përfshirë këtu Zyrën Civile Ndërkombëtare (ZNC) dhe Misionin e BE-së për Sundim të Ligjit (EULEX). Qeveria, EULEX-i dhe forca paqeruajtëse për Kosovën (KFOR), e autorizuar nga OKB-ja, dhe e udhëhequr nga NATO-ja, në përgjithësi mbajtën kontroll efikas ndaj forcave të sigurimit.

Në problemet dhe abuzimet që u raportuan gjatë këtij viti përfshihen: vdekjet dhe lëndimet nga mjetet e pashpërthyera ose minat tokësore; korrupsioni dhe ndërhyrja e Qeverisë në forcat e sigurisë dhe gjyqësi; paraburgimi i gjatë dhe mungesa e procesit të drejtë gjyqësor; rastet e dhunës me motive politike dhe etnike; antipatia shoqërore ndaj serbëve dhe kishës ortodokse serbe; mungesa e përparimit në kthimin e personave të zhvendosur brenda vendit (PZHBV) në shtëpitë e tyre; korrupsioni i qeverisë; dhuna dhe diskriminimi i femrave; trafikimi i personave, posaçërisht i vajzave dhe i grave për shfrytëzim seksual; dhuna shoqërore, abuzimi dhe diskriminimi i bashkësive pakicë; diskriminimi shoqëror i personave me aftësi të kufizuara; abuzimi dhe diskriminimi i personave në bazë të orientimit të tyre seksual; dhe puna e fëmijës në sektorin joformal.

RESPEKTIMI I TË DREJTAVE TË NJERIUT

Seksioni 1 Respektimi i integritetit të personit, përfshirë këtu lirinë nga:

a. Privimi arbitrar ose i paligjshëm i jetës

Nuk pati raportime që Qeveria, EULEX-i, apo agjentët e tyre kryen vrasje arbitrare apo të paligjshme.

Hetimet vazhduan lidhur me pohimet se gjatë konfliktit të vitit 1999 në Kosovë trafikantët kidnapuan civilë nga Kosova dhe i sollën në Shqipëri, ku disa i vranë dhe organet e tyre i shitën. Në prill, EULEX-i njoftoi se kishte filluar një hetim paraprak për këto pohime. Në gusht, raportuesi special i Këshillit të Evropës, Dick Marty, udhëhoqi një mision për gjetjen e fakteve në Serbi dhe Shqipëri për ta hetuar më tutje këtë rast. Raporti i z. Marty drejtuar Këshillit të Evropës mbeti pezull deri në fund të vitit.

Pati raportime për sulme dhe kërcënime me motive politike ndaj personaliteteve politike e institucionale të shqiptarëve të Kosovës gjatë këtij viti. Më 11 nëntor, një grup i personave e gjuajti me gurë veturën zyrtare të Kryeministrit Thaçi gjatë një tubimi të Partisë Demokratike të Kosovës (PDK) në Deçan. Policia arrestoi tre persona lidhur me këtë incident. Më 13 nëntor, sulmues të panjohur e zunë në pritë dhe e rrahën Hysni Ahmetin, kandidat i Aleancës për Ardhmërinë e Kosovës për kryetar të komunës së Mitrovicës. Ahmeti i mbijetoi sulmit dhe policia më pas akuzoi Fadil Vallqin për tentim vrasje. Vallqi mbeti në arrest shtëpiak deri në fund të vitit.

Nuk pati zhvillime të reja në rastin kundër Milliq Milliçeviqit, Millivoje Zdravkoviqit, Radojko Dunjiqit dhe Dushan Manjolloviqit për sulm kundër pjesëtarëve të sigurimit të

Përfaqësuesit Special të Sekretarit të Përgjithshëm të OKB-së (PSSP) dhe të komandantit të KFOR-it në Gorazhdec të Pejës në vitin 2007. Ndonëse gjykimi ishte caktuar disa herë, ai nuk filloi për shkak të numrit të madh të rasteve në gjykatë. Të pandehurit mbetën në liri në pritje të gjykimit.

Gjatë këtij viti pati raportime se një person vdiq dhe gjashtë u lënduan nga minat tokësore apo mjetet e pashpërthyera nga konflikti i vitit 1998-99.

Më 20 nëntor, një kolegj i gjykatësve dënoi Mentor Qelën me 20 vjet burg, Agim Hotin me 16 vjet burg dhe Driton Spahiun me 15.5 vjet burg pasi kishin shtënë kundër Anton Berishës, shef i Autoritetit Rregullativ të Telekomunikacionit, gjersa udhëtonte në magjistralen Prishtinë-Pejë në vitin 2007. Ankesa e tyre ishte refuzuar më 26 nëntor.

Nuk pati zhvillime të reja lidhur me vrasjen në vitin 2007 të policit Avni Kosumi; hetimet e policisë ishin në vazhdim e sipër.

Më 13 mars, Gjykata Supreme (e përbërë nga një kolegj i kombinuar prej tre gjykatësve ndërkombëtarë dhe dy gjykatësve vendës) prapësoi dënimin e Florim Ejupit, që iu shqiptua në qershorit të vitit 2008, dhe e liroi nga të gjitha akuzat, duke cituar mungesën e provave. Ejupi ishte dënuar me 40 vjet burg për sulmin me bombë ndaj autobusit të "Nish Ekspresit" në vitin 2001 afër Podujevës, me ç'rast 11 serbë të Kosovës u vranë dhe 40 të tjerë u plagosën.

b. Zhdukja

Nuk pati raportime për zhdukje me motive politike; megjithatë, sipas Komitetit ndërkombëtar të kryqit të kuq (ICRC), në dhjetor, 1,875 persona ende gjendeshin në listën e personave të zhdukur që nga konflikti i vitit 1998-99. Prej personave të zhdukur, 70 për qind ishin shqiptarë të Kosovës dhe 30 për qind serbë të Kosovës dhe pakica të tjera.

Gjatë këtij viti, Ministria e Drejtësisë dhe Zyra për persona të zhdukur dhe mjekësi ligjore (ZPZHML) vazhduan identifikimin e mbetjeve mortore të personave të zhdukur. Më 2008, EULEX-i iu bashkëngjit operacioneve të tyre. Prej janarit deri në dhjetor, ZPZHML, në bashkëpunim me Ministrinë e Drejtësisë, kreu 135 operacione në terren, përfshirë këtu 78 zhvarrosje. 101 individë ishin zhvarrosur dhe 80 mbetje mortore ishin identifikuar dhe u ishin dorëzuar familjeve. Në dhjetor, 443 mbetje të paidentifikuara mortore ishin nën kujdesin e ZPZHML-së (401 ishin zhvarrosur në Kosovë dhe 42 ishin zhvarrosur në Serbi). Gjatë këtij viti, Komisioni ndërkombëtar për persona të zhdukur (KNPZH) dhe ZPZHML kryen 322 përputhje të ADN-së (që përfaqësonin 106 individë të rinj) dhe ribashkuan 231 pjesë të trupave me grupet e mbetjeve mortore të identifikuara më parë. Gjatë këtij viti, ZPZHML dhe KNPZH punuan në identifikimin e gjashtë rasteve të personave të zhdukur për të cilët nuk kishte dhurues të mjaftueshëm të gjakut për të siguruar informata për krahasim. Të dhënat nga ADN-ja dhe metodat tradicionale u kombinuan për ta konfirmuar identifikimin e mbetjeve mortore.

Gjatë këtij viti, zyrtarë nga Kosova dhe Serbia u takuan tri herë në kuadër të grupit punues për persona të zhdukur, të kryesuar nga ICRC-ja dhe nën patronazhin e PSSP-së. Edhe pse një nëngrup punues për çështje të mjekësisë ligjore u takua një herë gjatë këtij viti dhe palët mbajtën disa telekonferenca për çështje të mjekësisë ligjore, 423 grupe të mbetjeve mortore mbetën të paidentifikuara në morgun e Prishtinës.

Gjatë këtij viti, ZPZHML identifikoi mbi 93 grupe të mbetjeve mortore, përfshirë këtu 19 viktima nga bashkësitë pakicë, dhe ua dorëzoi familjeve. ZPZHML-ja ua transferoi familjeve në Serbi 12 grupe të mbetjeve mortore të zhvarrosura në Kosovë, dhe një nga Kosova në Bosnje. Të tjerat ishin zhvarrosur në Kosovë dhe u ishin dorëzuar familjeve në Kosovë.

c. Torturimi dhe trajtimet apo ndëshkimet e tjera të egra, çnjerëzore apo poshtëruese

Kushtetuta dhe ligji ndalojnë praktika të tilla, dhe nuk pati raportime që Qeveria, EULEX-i apo KFOR-i (që ka autoritet të kufizuar për arrestim dhe ndalim) ishin të përfshirë në praktika të tilla.

Kushtet e burgjeve dhe të qendrave të ndalimit

Burgjet dhe qendrat e ndalimit në përgjithësi i plotësonin standardet ndërkombëtare. Qeveria u lejoi vizita monitoruese vëzhguesve të pavarur për të drejta të njeriut, dhe pati vizita të tilla gjatë këtij viti. Pati pohime për abuzim dhe keqtrajtim të të burgosurve gjatë këtij viti.

Qendra e Kosovës për rehabilitimin e viktimave të torturës (QKRVT), një OJQ vendëse që i vizitonte dhe monitoronte burgjet dhe qendrat e ndalimit gjatë këtij viti, raportoi katër pohime për përdorim të tepër të dhunës nga pjesëtarët e Njësisë Speciale për Intervenim e Shërbimit Korrektues të Kosovës (SHKK). Pas hetimit të SHKK-së lidhur me këto pohime, një zyrtar u suspendua; më vonë, ai u kthye në punë me vërejtje. Në një hetim tjetër, QKRVT raportoi se një zyrtar u suspendua dhe një tjetër u pushua nga puna për shkak të korrupsionit. QKRVT gjithashtu raportoi një pohim për keqtrajtim fizik, në të cilin një rojë i ra shuplakë një të burgosuri në Qendrën e ndalimit në Lipjan. Roja u qortua verbalisht.

Drejtori i SHKK-së pranoi 52 ankesa për abuzim dhe keqtrajtim nga të burgosurit që nga gushti. Dy ankesa rezultuan në suspendimin e dy zyrtarëve të përfshirë, dhe SHKK ia uli gradën njërit prej zyrtarëve.

823 të burgosur të dënuar dhe 502 të paraburgosur ishin të përzier në burgje dhe qendra të ndalimit që nga 16 shtatori. Në burgje dhe qendra të ndalimit ishin edhe 34 femra (19 të burgosura të dënuara dhe 15 të paraburgosura) dhe 54 të mitur (29 të ndaluar, 12 në burg për të mitur, dhe 13 në programin edukativo-korrektues). Gjatë këtij viti, Burgu i Dubravës kishte mesatarisht 600 deri në 950 të burgosur në muaj, nën kapacitetin e vet të plotë prej 1,200 të burgosurve. Burgu i Dubravës dhe pesë qendra të ndalimit punuan gjatë këtij viti. Qendra e ndalimit në Prizren u mbyll për rinovim.

QKRVT raportoi se SHKK, që drejton burgjet dhe qendrat e ndalimit të vendit, i përziente të paraburgosurit me të burgosurit e dënuar. QKRVT gjithashtu raportoi se kishte vëzhguar raste të shumta të të paraburgosurve që mbaheshin për më tepër se 12 muaj.

SHKK-ja udhëhoqi punët ditore në burgun e Dubravës dhe në të gjitha qendrat e ndalimit. EULEX-i mbajti rol të kufizuar monitorues, mentorues dhe këshillues në burgje. Përveç kësaj, EULEX-i i transportonte të burgosurit sipas kërkesës.

SHKK lejoi vizita dhe monitorim të burgjeve dhe qendrave të ndalimit. Ombudspersoni dhe ICRC-ja inspektuan Burgun e Dubravës dhe qendrat e ndalimit gjatë këtij viti. Ombudspersoni raportoi për bashkëpunim të mirë nga SHKK-ja, përfshirë këtu mundësinë për

të mbajtur intervista private me të burgosur gjatë vizitave. ICRC-ja nuk kreu asnjë inspektim të objekteve të burgjeve apo të qendrave të ndalimit gjatë këtij viti.

Qeveria shpenzoi 5.43 milionë euro (7.76 milionë dollarë) gjatë këtij viti për t'i përmirësuar kushtet e jetesës në burgje dhe qendra të ndalimit në Dubravë, Lipjan, Prishtinë, dhe Prizren.

Nuk pati zhvillime në incidentin e vitit 2007, në të cilin shtatë të burgosur, të dënuar për terrorizëm, vrasje, tentim vrasje dhe vjedhje, ikën nga Burgu i Dubravës. Policia më pas arrestoi tre të arratisur. Në vitin 2007, policia maqedonase vrau dy të arratisur të tjerë afër Tetovës, Maqedoni. Dy të arratisur mbetën në liri.

d. Arrestimi ose ndalimi arbitrar

Kushtetuta dhe ligji ndalojnë arrestimin dhe ndalimin arbitrar, dhe Qeveria, EULEX-i dhe KFOR-i në përgjithësi i respektuan këto ndalesa.

Roli i policisë dhe i aparatit të sigurimit

Forcat vendëse të sigurisë përfshinin policinë (PK) dhe Forcën e Sigurisë së Kosovës (FSK). Policia funksionon nën autoritetin e Ministrisë së Punëve të Brendshme. Në dhjetor të vitit 2008, EULEX-i u bë operacional dhe themeloi mandatin e vet për t'i monitoruar, mentoruar dhe këshilluar institucionet lokale të gjyqësisë dhe të zbatimit të ligjit. EULEX-i posedon autoritet të kufizuar ekzekutiv në fushat që përfshijnë krimet e luftës, mbrojtjen e dëshmitarëve, spastrimin e parave, financimin e terroristëve dhe bashkëpunimin ndërkombëtar policor. Në korrik, policia mori përgjegjësinë primare për veprimtaritë kundër terrorizmit. FSK-ja është forcë e sigurisë dhe e mbrojtjes civile, me armatim të lehtë, që funksionon nën autoritetin civil të Ministrisë së Forcës së Sigurisë së Kosovës dhe mentorohet nga KFOR-i.

Në dhjetor 2008, Qeveria emëroi një drejtor të përgjithshëm të policisë për ta zëvendësuar komisarin ndërkombëtar të policisë. Dy zëvendësdrejtorë të përgjithshëm u emëruan në shkurt; njëri ishte serb i Kosovës, tjetri ishte një shqiptare nga Kosova.

Që nga gushti, anëtarët e pakicave etnike përbënin rreth 15 për qind të 7,190 policëve; 10 për qind e policëve ishin serbë të Kosovës. Pas shpalljes së pavarësisë së vendit, në shkurt të vitit 2008, 325 policë serbë të Kosovës bojkotuan policinë, kryesisht me urdhër të autoriteteve serbe, në shenjë proteste për shkëputje. Ministria e Punëve të Brendshme vazhdoi t'i paguante policët, të cilët ishin vënë në pushim administrativ. Në prill, ministria njoftoi se do t'i pushonte policët bojkotues që nuk do të ktheheshin në punë deri më 30 qershor. Para mbarimit të afatit, 318 policë serbë të Kosovës u kthyen për të shërbyer në PK. Shtatë policë refuzuan të ktheheshin dhe u pushuan nga puna. Rreth 15 për qind e policëve të SHPK-së ishin femra.

Qeveria dhe EULEX-i ndanin autoritetin ekzekutiv mbi forcën policore, ndonëse autoriteti i EULEX-it ishte i kufizuar. Policia ishte përgjegjëse për operacionet ditore policore në të gjitha rajonet e vendit, përveç komunave veriore me shumicë serbe të Zubin Potokut, Zveçanit, Leposaviqit dhe pjesës veriore të Mitrovicës. Në këto rajone veriore me shumicë serbe, EULEX-i ushtronte autoritet shtesë ekzekutiv për të garantuar siguri.

Njësitë e specializuara policore për krime lufte dhe programin për mbrojtjen e dëshmitarëve mbetën të plotësuara me policë ndërkombëtarë të EULEX-it dhe vepronin në mënyrë të

pavarur nga PK-ja. EULEX-i dhe PK-ja bashkërisht drejtonin njësitë për zbulim penal dhe krim të organizuar. Policia ndërkombëtare dhe gjyqësia kanë diskrecion të gjerë për të intervenuar në ndonjë çështje të veçantë penale. Si çështje praktike, shumica e detyrave dhe përgjegjësive policore ishin në duar të policisë vendëse.

Korrupsioni dhe ndikimi i Qeverisë mbetën problem ndër forcat e sigurimit. Më 27 gusht, p.sh., policia arrestoi togerin Sejdi Zeqiri, komandant i stacionit policor në Obiliq. Zeqiri u arrestua për abuzim të autoritetit zyrtar, ryshfet dhe ngacmim seksual. Në fund të vitit, Zeqiri mbeti në arrest shtëpiak dhe hetimet vazhduan.

Pati përparim të kufizuar në arrestimin në shtator të vitit 2008 të gjashtë pjesëtarëve të Shërbimit Doganor për shkak të përfshirjes së tyre në një rrjet që kontrabandonte farmaceutikë për në vend. Shërbimi Doganor i pushoi pesë zyrtarë nga puna, dhe zyrtari i fundit mbeti i suspenduar pa pagesë.

Inspektorati i policisë vepron si organ i pavarur në kuadër të Ministrisë së Punëve të Brendshme dhe ka për detyrë ta mbështesë efikasitetin e policisë, ta mbajë policinë përgjegjëse për veprimet e veta, dhe t'i hetojë shkeljet e supozuara të ligjit. Inspektorati ia dërgon rezultatet e hetimeve që zbulojnë shkeljet një komisioni disiplinor për masa të tjera të mundshme.

Gjatë këtij viti, inspektorati hetoi 1,647 raste, prej të cilave 742 ishin ankesa të iniciuara nga qytetarët dhe 905 të tjerat ishin të iniciuara nga vetë policia. Prej atyre rasteve, inspektorati vazhdoi hetimet për 1,062 raste dhe 585 raste ia dorëzoi drejtorisë për hetime të brendshme. Vendimet gjyqësore pritej të merreshin në 155 raste. Prej 1,062 rasteve të hetuara, 465 ishin pohime për shkelje të rënda policore. Prej këtyre shkeljeve të rënda, 22 për qind ishin për raste të rënda të sjelljes së pavend të policëve, 17 për qind përfshinin pohimet për përdorim të pavend të forcës, 9 për përfshinin veprat penale, 8 për qind ishin për mosbindje serioze dhe 2 për qind kishin të bënin me ankesa për korrupsion. Në fillim të qershorit, shefi i inspektoratit dha dorëheqje, duke e lënë organizatën pa udhëheqës. Asnjë zëvendësim nuk ishte caktuar deri në fund të vitit.

Drejtoria për hetime të brendshme hetoi kundërvajtjet e policëve dhe imponoi gjoba administrative për kundërvajtje. Ndërmjet janarit dhe nëntorit, njësia hapi 821 raste, përfshirë këtu mosbindjen dhe dëmtimin apo humbjen e pronës policore. Që nga nëntori, drejtoria përfundoi 706 hetime, 438 prej të cilave u konsideruan të bazuara. Drejtoria mbylli pesë raste pa hetime për shkak të provave të pamjaftueshme. Sanksionet silleshin prej uljes së pagës (tetë raste) deri te vërejtjet verbale (322 raste). 115 raste mbetën në hetim e sipër.

Procedurat e arrestimit dhe trajtimi gjatë ndalimit

Policia në përgjithësi arrestimet i bënte haptas duke përdorur urdhër arrestin e lëshuar nga gjykatësi apo prokurori dhe në bazë të provave të mjaftueshme. Në disa raste, arrestimet kryheshin nga policët e maskuar apo sekretë. Sipas ligjit, arrestimet duhet të bazohen në urdhrat e prokurorit, dhe të arrestuarit duhet të sillen para gjykatësit brenda 72 orëve. Shumica e arrestimeve të këtij viti u bënë nga policia. Nuk pati raportime që policia e abuzoi rregullin 72-orësh, dhe autoritetet në përgjithësi i akuzonin të arrestuarit brenda gjashtë-tetë orëve apo i lironin. Të arrestuarit kanë të drejtë të informohen, në gjuhën që e kuptojnë, për shkakun e arrestimit të tyre; të heshtin dhe të mos u përgjigjen pyetjeve, përveç pyetjeve për identitetin e tyre; për ndihmë falas të përkthyesit; për avokat mbrojtës dhe për sigurim të avokatit mbrojtës

nëse nuk mund ta paguajnë; për trajtim mjekësor dhe psikiatrik; dhe për ta informuar ndonjë anëtar të familjes. Policia dhe Policia e UNMIK-it në përgjithësi i respektuan këto të drejta në praktikë.

Nën rrethana të jashtëzakonshme, KFOR-i mund t'i arrestojë dhe ndalojë individët pa urdhër arrest. Komandanti i KFOR-it mund t'i ndalojë individët për 72 orë, dhe ta vazhdojë atë edhe për 72 orë të tjera. Pas 144 orësh, KFOR-i duhet ta lirojë të ndaluarin. Nuk pati raportime që KFOR-i kishte arrestuar persona pa urdhër arrest gjatë këtij viti. Në shkurt, autoritetet e KFOR-it e mbyllën dhe më pas e çmontuan objektin e qendrës së ndalimit në Kampin Bondsteel

Policia dhe Policia e UNMIK-ut mund t'i mbajnë individët deri në 72 orë pa urdhër të gjykatës. Gjykata mund t'i mbajë individët në paraburgim 30 ditë nga dita e arrestimit, por mund ta vazhdojë ndalimin deri në gjithsej 18 muaj. Ekziston një sistem funksional mbi dorëzaninë. Ligji lejon arrestin shtëpiak, konfiskimin e dokumenteve të udhëtimit, dhe përdorimin e gjerë të dorëzanisë si alternativa ndaj paraburgimit. Të pandehurit gjithashtu mund të ankohen për paraburgimin e tyre

Ndalimet e gjata, para dhe gjatë procedurës gjyqësore, mbetën problem. Ligji parashikon që gjykatësi mund ta imponojë masën e paraburgimit vetëm kur masat e rëndomta, si arresti shtëpiak, nuk mjaftojnë për ta siguruar praninë e të pandehurit gjatë procedurës penale dhe për të mundësuar administrim të duhur të procedurës penale. Megjithatë, në praktikë, gjykatësit zakonisht e përdornin paraburgimin pa treguar justifikim të mbështetur në prova.

Shtyrjet e gjykimeve shkaktoheshin nga faktorë që përfshinin paaftësinë dhe korrupsionin e gjyqësorit.

Falja

Më 17 shkurt, Presidenti Sejdiu fali apo ua zbuti dënimet 62 individëve për nder të përvjetorit të parë të pavarësisë së vendit.

e. Mohimi i gjykimit të drejtë publik

Kushtetuta parashikon gjyqësi të pavarur; megjithatë, gjyqësia vendëse nganjëherë ishte e njëanshme, i nënshtrohej ndikimit të jashtëm dhe nuk ofronte gjithmonë proces të drejtë. Pati raportime të besueshme për korrupsion brenda gjyqësisë vendëse, dhe sistemi i gjykatave ishte joefikas.

Sistemi i gjykatave përfshin një gjykatë kushtetuese, një gjykatë supreme, pesë gjykata të qarkut, një gjykatë ekonomike, 25 gjykata komunale, 25 gjykata për kundërvajtje, dhe një gjykatë të apelit për kundërvajtje. Që nga gushti, 31 gjykatës ndërkombëtarë dhe 15 prokurorë ndërkombëtarë i mbështetnin gjykatësit dhe prokurorët vendës. Qeveria financonte një zyrë qendrore të prokurorisë publike, pesë prokurori të qarkut dhe shtatë prokurori komunale. EULEX-i ushtroi autoritetin e vet ekzekutiv mbi një prokurori speciale, që përfshinte pesë prokurorë ndërkombëtarë të përqendruar në krime të rënda, përfshirë këtu trafikimin e personave, spastrimin e parave, krimet e luftës dhe terrorizmin.

Në rastet penale, në të cilat gjykatësit ndërkombëtarë të EULEX-it ushtronin autoritetin e vet, këta gjykatës shërbenin në kolegje të përziera me gjykatës vendës. Gjykatësit e EULEX-it

përbënin shumicën në këto kolegje, me një gjykatës të EULEX-it që shërbente si kryesues i kolegjit. Kryetari i Asamblesë së gjykatësve të EULEX-it ka kompetencë të vendosë që kolegji të ketë përbërje të plotë apo shumicë të gjykatësve vendës, apo të mos u caktojë faza të posaçme të procedurës penale gjykatësve të EULEX-it. Për rastet civile, kolegjet gjyqësore përbëheshin prej tre gjykatësve, dy prej të cilëve ishin gjykatës të EULEX-it.

Gjykatat kontrolloheshin nga Zyra e Prokurorit Disiplinor (ZPD) dhe Njësia e Auditimit Gjyqësor (NJAGJ). ZPD ishte përgjegjëse për hetimin e veprimtarive të gjykatësve, prokurorëve dhe gjykatësve porotë, dhe për paraqitjen e rasteve të sjelljes së keqe para Këshillit Gjyqësor të Kosovës (KGJK). Pas largimit të UNMIK-ut, ZPD ishte e para për t'iu kaluar Ministrisë së Drejtësisë dhe më pas, në qershor, përsëri iu kalua KGJK-së. Ky kalim i dyfishtë pengoi efikasitetin e saj. NJAGJ analizoi dhe vlerësoi funksionimin e gjykatave dhe të prokurorive publike, dhe u dorëzoi raporte dhe rekomandime KGJK-së, Ministrisë së Drejtësisë dhe Kuvendit. Gjatë këtij viti, ZPD ia drejtoi 51 raste KGJK-së, që kishte gjithsej 87 raste që pritnin të zgjidheshin që nga shtatori. KGJK mbajti një seancë disiplinore para Komisionit Disiplinor Gjyqësor. Gjatë këtij viti, NJAGJ përfundoi katër raporte të auditimit.

Gjykata e Qarkut në Mitrovicë funksionoi pjesërisht gjatë këtij viti. Që nga tetori, gjykatësit e EULEX-it kishin mbajtur tri gjykime, dhe i katërti ishte në zhvillim e sipër. Gjatë këtij viti, EULEX-i filloi një rishikim të dokumenteve të gjykatave dhe i punësoi nëntë punëtorë vendës.

Qeveria serbe vazhdoi ta drejtonte një sistem paralel të palejuar të gjyqësisë në enklavat serbe në Kosovë dhe në komunat me shumicë serbe. Gjykata e Qarkut dhe gjykata komunale në Mitrovicë, dhe gjykatat komunale në Leposaviq e Zubin Potok mbetën të mbyllura pas protestave të marsit të vitit 2008 kundër pavarësisë së vendit.

Procedurat e gjykimit

Gjykimet janë publike, dhe të pandehurit gëzojnë prezumimin e pafajësisë, të drejtën për të qenë të pranishëm në gjykimet e veta, të përballen me dëshmitarë, t'i shohin dëshmitë, dhe të kenë përfaqësim ligjor. Përfaqësimi mund të sigurohet në shpenzime publike nëse është e nevojshme; megjithatë, kjo procedurë rrallë përdorej në praktikë. Të pandehurit kanë të drejtë të ankohen. Gjykimet dëgjohen nga kolegjet e përbëra nga gjykatësit profesionalë dhe gjykatësit porotë; nuk ka gjykime me juri.

Komisioni për ndihmë juridike, një agjenci e pavarur qeveritare, u ofroi ndihmë juridike falas personave me të ardhura të ulëta përmes pesë zyrave rajonale për ndihmë juridike. Prej janarit deri në gusht, komisioni u kishte ofruar ndihmë juridike 1,115 personave: 618 personave në çështje administrative, 439 personave në çështje civile, dhe 58 personave në çështje penale. Prej të gjithë personave që morën ndihmë, 421 (38 për qind) ishin femra dhe 111 (10 për qind) ishin pakica, përfshirë këtu anëtarët e bashkësisë rome, turke, boshnjake, serbe dhe egjiptiane. Komisioni ia drejtoi 268 raste (24 për qind) Odës së Avokatëve të Kosovës për përfaqësim të financuar ligjor në gjykata, ndërsa zyrtarët për ndihmë juridike i shqyrtuan rastet e mbetura. Llojet më të rëndomta të kontesteve civile ligjore përfshinin ndihmën sociale, rastet e pensionit, rastet pronësore dhe të drejtës familjare, dhe kontestet trashëgimore. Për raste penale, komisioni ofroi këshilla mbi apelimin dhe seancat e dorëzanisë.

Ministria e Drejtësisë drejtonte sektorin për integrimin e gjyqësisë, që vazhdoi t'i shqyrtonte problemet e sistemit gjyqësor që ndikonin në pakica. Ministria drejtonte 11 zyra ndërlidhëse të gjykatave për t'u ndihmuar bashkësive pakicë në zonat e Kosovës me shumicë serbe, duke i shoqëruar anëtarët e pakicave në gjykata, duke paraqitur dokumente në gjykata në emër të tyre, dhe duke u siguruar refugjatëve dhe PZHBV-ve informata dhe ndihmë ligjore.

Qeveria, me ndihmën e prokurorëve dhe gjykatësve të EULEX-it, i gjykoi dhe dënoi autorët e krimeve të luftës nga konflikti i vitit 1998-99; megjithatë, shumë raste mbetën të pazgjidhura.

Më 3 mars, Gjykata e Qarkut në Prishtinë shpalli Gani Gashin fajtor për krime lufte, për vrasjen e civilit Idriz Obrija në korrik të vitit 1998, dhe e dënoi me 17 vjet burg.

Më 29 prill, Gjykata e Qarkut në Pejë e shpalli Gjelosh Krasniqin fajtor për krime lufte, për marrje peng të Pashk Lulit dhe konfiskim të armëve në Doblibarë në vitin 1998. Krasniqi u dënua me 7 vjet burg.

Më 23 shtator, policia e EULEX-it i arrestoi Sllobodan Martinoviqin, Sreçko Martinoviqin, dhe Svetllana Stojanoviqin për krime lufte të kryera në vitin 1999. Këta të tre gjoja kidnapuan dhe torturuan tetë persona dhe kishin lidhje me një qendër joformale të ndalimit në rajonin e Novobërdës dhe Gjilanit. EULEX-i i akuzoi për trajtim çnjerëzor, vuajtje të madhe apo cenim të integritetit trupor apo të shëndetit, përdorim të masave të kërcënimit dhe terrorit, dhe arrestim dhe ndalim të paligjshëm. Të tretë u liruan me kusht nga paraburgimi më 23 dhjetor. Data e gjykimit nuk ishte caktuar ende. Dy të tjerë, Dragan Trojkoviq dhe Sinisha Filliq, kërkoheshin për të njëjtat akuza, por mbetën në liri.

Më 2 tetor, Gjykata e Qarkut në Prishtinë i shpalli Rrustem Mustafën - "Remi", Latif Gashin dhe Nazif Mehmetin fajtorë për krime lufte, torturim të civilëve të arrestuar në tri objekte ndalimi të drejtuara nga UÇK-ja. Gjykata, e përbërë nga një gjykatës vendës dhe dy gjykatës të EULEX-it, e dënoi Mustafën me katër vjet burg, Gashin me gjashtë vjet, dhe Mehmetin me tri vjet. Në fund të vitit, Mustafa mbeti në liri, në pritje të aktgjykimit final lidhur me ankesën e tij. Gjatë konfliktit, Mustafa kishte qenë shef i Zonës Operative të UÇK-së për rajonin e Llapit dhe më vonë u bë anëtar i Kuvendit nga radhët e PDK-së dhe kryesues i Komisionit të Kuvendit për Siguri. Që të tretë ishin arrestuar në vitin 2002 nën akuzat për krime lufte, ndalim të paligjshëm, torturim dhe vrasje të bashkëpunëtorëve të dyshuar të regjimit të Millosheviqit në vitet 1990-të. Prej 26 viktimave të shënuara në aktakuzë, një ishte serb; pesë ishin vrarë.

Pati zhvillime në rastin e krimeve të luftës kundër Momçillo Jovanoviqit. Më 2 shkurt, një prokuror ndërkombëtar i EULEX-it në Gjykatën e Qarkut në Pejë lëshoi urdhër arrest për Jovanoviqin pasi ai dështoi t'u përgjigjej thirrjeve zyrtare për t'u paraqitur në gjykatë. Në tetor të vitit 2008, një prokuror ndërkombëtar e kishte akuzuar Jovanoviqin për krime lufte, vrasje dhe shkelje të tjera të ligjeve të luftës për incidentet që ndodhën në vitin 1998-99 në fshatin Katund i Ri.

Të burgosurit dhe të arrestuarit politikë

Nuk pati raportime që Qeveria apo KFOR-i, mbanin të burgosur apo të arrestuar politikë gjatë këtij viti.

Procedurat dhe mjetet juridike civile

Kushtetuta parashikon gjyqësi të pavarur në çështjet civile. Gjyqësia vendëse nganjëherë ishte e njëanshme dhe i nënshtrohej ndikimit të jashtëm dhe nuk ofronte gjithmonë proces të drejtë. Pati raportime të besueshme për korrupsion brenda gjyqësisë vendëse, dhe sistemi i gjykatave ishte joefikas.

Në nëntor të vitit 2008, Komisioni Evropian raportoi se sistemi gjyqësor i Kosovës mbeti i dobët në të gjitha nivelet. Komisioni citoi besimin e ulët të publikut në sistemin e drejtësisë, si dhe ekzistimin e vazhdueshëm të tri burimeve paralele të legjislacionit (ligjin e ish-Jugosllavisë, rregulloret e UNMIK-ut, dhe ligjin e Kosovës) si probleme të posaçme. Komisioni gjithashtu vuri në pah se numri i madh i rasteve të pazgjidhura gjyqësore mbeti problem serioz.

Sipas një raporti të OSBE-së të vitit 2006, ndërhyrja e autoriteteve komunale dhe e Departamentit të UNMIK-ut për Drejtësi e pengoi pavarësinë e gjyqësorit në çështje civile. OSBE-ja citoi raste në të cilat autoritetet komunale haptazi penguan procedurat gjyqësore, ushtruan presion në gjykatës në rastet në të cilat autoritetet ishin palë, dhe ndikuan në palët e treta për t'i penguar gjykatat nga ushtrimi i autoritetit të vet. Në vitin 2007, OSBE-ja raportoi se UNMIK-u dhe autoritetet komunale ndërhynë pavend në pavarësinë e gjyqësorit në shitjen e propozuar të pronës në mëhallën e romëve në rajonin e Mitrovicës. Pas këtij raporti, monitoruesit e sistemit të drejtësisë nga radhët e OSBE-së nuk vërejtën asnjë ndërhyrje tjetër.

Individët mund të ankohen në gjykata për të kërkuar dëmshpërblim për shkelje të të drejtave të njeriut, apo ndërprerje të shkeljeve të të drejtave të njeriut. Në të vërtetë, shumë padi të tilla mbetën pezull.

Pati probleme në zbatimin e urdhrave të gjykatave civile. P.sh., pas një marrëveshjeje të 19 majit, komuna e Deçanit publikisht theksoi se nuk do t'i ndryshonte dokumentet kadastrore të komunës pavarësisht vendimit përfundimtar të Odës së Posaçme të Gjykatës Supreme për Agjencinë Kosovare të Mirëbesimit Ky rast ka të bëjë me një kontest pronësor ndërmjet disa ndërmarrjeve shtetërore dhe manastirit të Deçanit.

Rikthimi i pronës

Agjencia Kosovare e Pronës (AKP) është përgjegjëse për zgjidhjen e kërkesave të pronës rezidenciale, komerciale dhe bujqësore që dalin nga konflikti i Kosovës.

Në dhjetor, AKP administronte me 3,583 prona. Prej tyre, 2,855 administroheshin sipas kërkesës së pretenduesit të suksesshëm, dhe 728 administroheshin në bazë të ndërhyrjeve *ex-officio* [për shkak të detyrës] nga Komisioni për kërkesa pronësore dhe banesore (KKPB, agjenci paraardhëse e AKP-së). AKP lëshoi 932 prona me qira në emër të pronarëve legjitimë, të cilët pranuan 1,854,291 euro ($2,651,636) nga qiraja. Deri në dhjetor, agjencia kishte pranuar gjithsej 40,694 kërkesa: 36,405 për pronë bujqësore, 979 për pronë komerciale, dhe 3,309 për pronë rezidenciale. Serbët e Kosovës në pjesën veriore të Mitrovicës vazhduan t'i zinin pronat e shqiptarëve dhe ua mohonin qasjen pronarëve të tyre; shqiptarët e Kosovës në pjesën jugore të komunës ua zinin dhe ua mohonin serbëve qasjen në pronën e tyre.

AKP nuk qe në gjendje t'i zbatonte 10 vendimet e KKPB-së (prej rreth gjithsej 30,000 vendimeve) për pronat që gjendeshin në pjesën veriore të Mitrovicës, për shkak të brengave nga autoritetet se përpjekjet për zbatim do të mund të çonin në dhunë.

Në maj të vitit 2008, PSSP rithemeloi KKPB-në në kuadër të AKP-së për t'i shqyrtuar kërkesat për rishqyrtim në rastet në të cilat kërkesa origjinale ishte mohuar. Që nga dhjetori, një kërkesë e KKPB-së për rishqyrtim mbeti pezull. Përveç kësaj, Komisioni i Kosovës për kërkesa pronësore, një dorë kuazi-gjyqësore e AKP-së, që vepron nën mandatin e AKP-së, gjykoi 27,954 kërkesa deri në fund të vitit.

Në qershor të vitit 2008, ligji u ndryshua për ta prurë AKP-në nën kontroll të Qeverisë. Më pas, Qeveria serbe ia ndërpreu AKP-së qasjen në dokumente kadastrore dhe dokumente të tjera pronësore që gjendeshin në Serbi. Qeveria serbe njoftoi se pezullimi do të vazhdonte derisa UNMIK-u ta ripohonte autoritetin e vet ndaj AKP-së. Pezullimi i operacioneve të AKP-së në Serbi e reduktoi dukshëm mundësinë e agjencisë për ta përmbushur mandatin e vet, pasi 90 për qind e paditësve gjendeshin jashtë vendit. Pezullimi pengoi qasjen në arkiva përkatëse dhe shkaktoi vonesa në gjykimin e kërkesave. Më 18 gusht, Zyra e Komisariatit të Lartë të OKB-së për Refugjatë (UNHCR) dhe AKP-ja nënshkruan një memorandum të mirëkuptimit për ta lejuar rihapjen e zyrave të AKP-së në Serbi nën patronazhin e UNHCR-së.

Numri i pazgjidhur i ankesave pronësore në gjykata komunale mbeti i lartë, rreth 21,000 në fund të këtij viti, që paraqitnin pothuaj vetëm kërkesa financiare të serbëve të Kosovës për dëme të lidhura me luftën.

f. Ndërhyrja arbitrare në intimitet, familje, shtëpi, apo korrespondencë

Kushtetuta dhe ligji ndalojnë veprime të tilla, dhe Qeveria, EULEX-i dhe KFOR-i në përgjithësi i respektuan këto ndalesa në praktikë. Forcat e KFOR-it mbajtën mundësinë për t'i ndihmuar policisë vendëse dhe policisë së EULEX-it në kryerjen e kontrollimeve për të dyshuar të rrezikut të lartë dhe në mënyrë të pavarur kontrollonin pronën private për armë, pa urdhër të gjykatës, duke u bazuar në autoritetin paqeruajtës të Rezolutës 1244 të KSKB-së. Gjatë këtij viti, KFOR-i kontrolloi tri herë pronën private, por nuk kreu asnjë kontrollim për të dyshuar të rrezikut të lartë.

Seksioni 2 Respektimi i lirive civile, përfshirë këtu:

a. Lirinë e fjalës dhe të shtypit

Kushtetuta dhe ligji parashikojnë lirinë e fjalës dhe të shtypit, dhe Qeveria në përgjithësi i respektoi këto të drejta në praktikë. Megjithatë, pati raportime se gazetarët ishin kërcënuar nga zyrtarët publikë, politikanët dhe bizneset. Mediat gjithashtu hasën në vështirësi dhe pengesa me rastin e marrjes së informatave nga institucionet qeveritare dhe publike. Ligji mbi mediat transmetuese ndalon fjalimin urrejtës dhe fjalimin që nxit dhunë etnike.

Individët në përgjithësi mund t'i kritikonin autoritetet publikisht ose privatisht pa reprezalje.

Sipas Asociacionit të Gazetarëve Profesionistë të Kosovës (AGPK), vështirësitë financiare të mediave bënë që pavarësia redaksionale dhe profesionalizmi gazetaresk i mediave të shkruara dhe televizionit t'i nënshtroheshin ndikimit dhe presionit të jashtëm. Disa gazeta ishin financiarisht të pavarura dhe kështu ishin në gjendje të zhvillonin politika redaksionale të pavarura nga biznesi apo interesat politike. Megjithatë, disa gazeta të tjera mbështeteshin në

financim nga bizneset apo grupet e interesit politik, përfshirë këtu Qeverinë, të cilat ofronin mbështetje financiare në shkëmbim për raportim pozitiv apo mungesë të raportimit kritik.

Nuk pati censurim të drejtpërdrejtë të mediave të shkruara apo transmetuese; megjithatë, gazetarët raportuan për presion nga politikanët dhe krimi i organizuar, që shpesh rezultonte në forma të tërthorta të censurimit. Disa gazetarë përmbaheshin nga raportimi hetues kritik për shkak të frikës për sigurinë e tyre personale. Gazetarëve nganjëherë u ofrohej kompensim financiar në shkëmbim për raportim pozitiv apo për heqje dorë nga ndonjë hetim; disa u kërcënuan verbalisht nga zyrtarë qeveritarë dhe kriminelë të dyshuar për gjoja raportim negativ ndaj tyre. Sipas redaktorëve, agjencitë qeveritare dhe korporatat i tërhiqnin reklamat e rregullta nga gazetat që kishin raportuar në mënyrë kritike për to.

Mediat e shkruara vetërregulloheshin përmes një kodi të sjelljes të miratuar nga Këshilli i mediave të shkruara, organizatë e përbërë nga redaktorë dhe botues të mediave të shkruara, dhe drejtohej nga një anëtar ndërkombëtar i zgjedhur nga Këshilli. Bordi i Këshillit për ankesa mund të imponojë gjoba për shkelje të kodit të sjelljes, përfshirë këtu gjobat deri në 2,000 euro ($2,860) për shkelje të rënda, si fjalimi urrejtës apo shpifja.

Komisioni i pavarur për media (KPM) i zbatoi rregulloret dhe imponoi kodet e sjelljes që i drejtonin mediat transmetuese. Komisioni është organ i përhershëm i mbikëqyrur nga një këshill drejtues 6-anëtarësh.

Që nga gushti, Kosova kishte 110 transmetues të licencuar (42 prej tyre transmetonin në gjuhët e pakicave), dhe këta transmetues shprehnin një gamë të gjerë të pikëpamjeve. Prej 68 transmetuesve, gjuhë kryesore e të cilëve ishte shqipja, tri subjekte të grupit të RTK-së (RTK, Radio Kosova dhe Radio Blue Sky), të financuara publikisht, gjithashtu transmetonin çdo ditë në gjuhët e pakicave.

Bordi i drejtorëve të RTK-së ishte përgjegjës për mbikëqyrjen e transmetuesit publik, RTK, dhe Ministria e Financave e kontrollonte buxhetin e tij. Ligji parashikon rregullimin e përmbajtjes së programit të RTK-së dhe kërkon që së paku 15 për qind e kohës së programit të RTK-së, përfshirë këtu kohën qendrore, t'u kushtohet bashkësive pakicë në gjuhën e tyre përkatëse në baza proporcionale. Më 9 tetor, Kuvendi zgjodhi 9 anëtarë të Bordit të drejtorëve të RTK-së, dhe Bordi zgjodhi kryetarin e vet më 27 tetor.

Më 16 tetor, Gjykata Kushtetuese pezulloi mekanizmin kryesor për financim të RTK-së, tarifën prej 3.5 euro ($5) në muaj që u shtohej të gjitha faturave të rrymës. Ky pezullim bëri që Unioni Evropian i Transmetuesve ta lëshonte një letër publike duke vënë në pah se ky vendim e rrezikonte pavarësinë e transmetuesit, pasi do t'i shtonte gjasat që RTK-ja do të angazhohej në procesin politik të shkuarjes në Kuvend për financim. Autoritetet vazhduan ta kërkonin një mekanizëm financues që do t'i ruante pavarësinë dhe operacionet e RTK-së.

Nuk pati raportime për censurim apo ngacmim për botim të librave, dhe shtëpitë botuese shprehën një gamë të gjerë të pikëpamjeve pa kufizim.

Nuk pati raportime që Qeveria i përdori ligjet mbi shpifjen, arsyet e sigurisë kombëtare apo publike, apo kufizimet për botim si mjete për t'i kufizuar operacionet e mediave të shkruara, transmetuese, apo të shtëpive botuese.

Kosovë

Gjatë këtij viti, AGPK raportoi për 20 raste të abuzimit të lirisë së shtypit nga zyrtarë qeveritarë, gupe afariste të interesit dhe pronarë të mediave, përfshirë këtu kërcënimet verbale ndaj gazetarëve dhe agjencive të tyre nga individët e prekur nga raportimi negativ i mediave, presionin për të mos botuar materiale dhe artikuj të caktuar, dhe pengimin e punës së tyre.

Gjatë këtij viti pati disa incidente të dhunës apo ngacmimit të drejtuara kundër mediave.

Më 2 janar, një grup i serbëve të Kosovës hodhi një mjet shpërthyes në zjarrfikës në pjesën veriore të Mitrovicës dhe sulmoi një ekip televiziv të stacionit lokal TV Most [Ura], që ishin duke xhiruar zjarrin. Reporteri u lëndua dhe kamera iu shkatërrua. Më 28 korrik, policia në pjesën veriore të Mitrovicës ia kaloi rastin prokurorëve të EULEX-it. Askush nuk ishte arrestuar deri në fund të vitit.

Më 13 mars, mediat serbe të Kosovës raportuan se reporterët e produksionit televiziv të serbëve të Kosovës *Glas Juga* [Zëri i jugut] dhe të KIM Radios ishin ngacmuar nga policia pasi kishin xhiruar një protestë të serbëve të Kosovës në fshatin Shillovë. Nga sa thuhet, policët i ndaluan reporterët, e detyruan kameramanin Bojan Kosanin të dilte nga vetura, dhe e shqelmuan. Policia pohoi se nuk kishte marrë asnjë ankesë për keqtrajtim nga ana e policisë. Rasti iu drejtua policisë për hetime të mëtutjeshme.

Më 3 maj, gazeta e përditshme *Express* raportoi se një ekip i sigurimit të policisë e kishte ndaluar fotoreporterin Fisnik Dobreci gjersa ishte duke fotografuar Presidentin Sejdiu në drekë me familjen e ish-Presidentit Rugova. *Express* raportoi se policia e mbajti Dobrecin në një automjet të policisë deri në përfundim të drekës dhe e kërcënoi me pesë vjet burg. Gazeta ndriti padi kundër policisë, por pa efekt. Një shqyrtim i brendshëm policor konkludoi se policia kishte vepruar në mënyrë të drejtë.

Më 18 qershor, Komisioni për Mbrojtjen e Gazetarëve kërkoi nga Kryeministri Thaçi që publikisht ta dënonte dhe hetonte valën e fundit të kërcënimeve kundër gazetares Jeta Xharra. Xharra, drejtore e Rrjetit Ballkanik për Gazetari Hulumtuese (BIRN), kishte transmetuar një video raport më 28 maj, në të cilin ekipi i lajmeve i BIRN-it përjashtohej nga zyra për informim publik e komunës së Skenderajt dhe detyrohej ta lëshonte qytetin nga një person i armatosur, i cili ua konfiskoi ca pjesë të filmit të xhirimit. Pas publikimit të videos, një sërë letrash me të cilat kërcënohej Xharra u botuan në *Infopress*, një gazetë vendëse mbështetëse e PDK-së. Më 5 qershor, p.sh., *Infopress* botoi një letër të një qytetari privat që kërkonte nga të tjerët ta dënonin Xharrën. Të nesërmen, *Infopress* u distancua nga ajo letër, duke thënë se mendimi nuk i pasqyronte medoemos pikëpamjet e gazetës. Më 22 qershor, Këshilli i mediave të shkruara, duke iu përgjigjur një ankese të paraqitur nga Xharra, konkludoi se pikëpamjet e botuara nga *Infopress* përbënin fjalim urrejtës dhe e gjobiti gazetën me 1,000 euro ($1,430).

Më 16 korrik, KPM shprehu shqetësim lidhur me arrestimin e një reporteri dhe tekniku të TV Liria, gjersa xhironin një operacion policor të arrestimit të dhjetëra nëpunësve të qeverisë komunale të Vitisë. KPM tha se arrestimi i gazetarëve përbën kërcënim të drejtpërdrejtë në punën e tyre dhe lirinë e shprehjes. AGPK kërkoi që policia ta kryente një hetim lidhur me këtë incident dhe të ndërmerrte masa kundër policëve që i kishin arrestuar gazetarët. Policia hapi rastin, por mohoi keqbërjet.

Nuk pati zhvillime në incidentin e vitit 2007, në të cilin një grup i serbëve të Kosovës sulmoi një ekip katër-anëtarësh të KTV-së që xhironte kremtimin e krishtlindjes ortodokse afër

enklavës së serbëve të Kosovës në Graçanicë. Nuk ishte paraqitur asnjë padi zyrtare dhe policia nuk zhvilloi hetime të mëtutjeshme.

Nuk pati zhvillime në incidentin e vitit 2007, në të cilin një kameraman vendës, i angazhuar nga kanali televiziv Top Channel me seli në Tiranë, u sulmua para syve të policisë së UNMIK-ut gjersa xhironte një protestë kundër pavarësisë në pjesën veriore të Mitrovicës. Hetimi mbeti zyrtarisht në vazhdim e sipër, por nuk pati përparim në këtë rast.

Pati zhvillime të kufizuara në këto raste: policia ia kaloi rastin e sulmit të vitit 2007 kundër reporterit të *Lajmit* Enis Veliu gjykatës për kundërvajtje; prokurorët ngritën aktakuzë ndaj personave të panjohur në pritje të identifikimit të të dyshuarve që në shtator të vitit 2007 ia kishin vënë zjarrin shtëpisë së gazetarit Milaim Zeka, i cili kishte prodhuar programe televizive për raste kontroverse, përfshirë këtu vrasjet e profilit të lartë dhe korrupsionin.

Liria e internetit

Qeveria nuk e kufizoi qasjen në internet, dhe nuk pati raportime që Qeveria i vëzhgonte e-mailat apo bisedat në internet. Individët dhe grupet mund të angazhoheshin në shprehje paqësore të mendimeve përmes internetit, përfshirë këtu e-mailat.

Në gusht, Autoriteti Rregullativ i Telekomunikacionit raportoi se rreth 25 për qind e qytetarëve e përdornin përditë internetin.

Liria akademike dhe ngjarjet kulturore

Qeveria nuk e kufizonte lirinë akademike apo ngjarjet kulturore.

b. Liria e grumbullimit paqësor dhe grupimit

Liria e grumbullimit

Kushtetuta dhe ligji parashikojnë lirinë e grumbullimit, dhe Qeveria, EULEX-i dhe KFOR-i në përgjithësi e respektuan këtë të drejtë në praktikë.

Ligji mbi tubimet publike kërkon që organizatorët ta njoftojnë policinë për protesta 72 orë më parë. Policia duhet t'i njoftojë organizatorët brenda 48 orëve nëse protesta do të lejohet.

Gjatë këtij viti, policia përdori forcën në disa raste për t'i shpërndarë demonstratat dhe rrahu demonstruesit gjatë arrestimit.

Në prill, maj dhe gusht, thuhej që policia e EULEX-it përdori gaz lotsjellës për ta shpërndarë turmën prej afro 400 protestuesve serbë të Kosovës te Kroi i Vitakut, në pjesën veriore të Mitrovicës, që demonstronin kundër shqiptarëve të kthyer të Kosovës që i rindërtonin shtëpitë e veta. Në raste të ndryshme, protestuesit përpiqeshin të depërtonin përmes linjave policore dhe i gjuanin punëtorët me gurë. Pesë punëtorë dhe dy protestues u lënduan gjatë një incidenti që ndodhi më 24 gusht.

Më 10 maj, në enklavën e serbëve të Kosovës në Ranillug të Kamenicës, serbët lokalë protestuan kundër ndërprerjes së rrymës nga ana e KEK-ut. Një njësi policore për operacione speciale shpërndau masën në mënyrë të dhunshme. Raporte të besueshme tregonin që shumë

policë e rrahën dhe shqelmuan një protestues gjersa ishte i shtrirë përtokë. Në fund të vitit, incidenti ishte duke u hetuar nga inspektorati i policisë.

Liria e grupimit

Kushtetuta dhe ligji parashikojnë lirinë e grupimit, dhe Qeveria në përgjithësi e respektoi këtë të drejtë në praktikë.

c. Liria e fesë

Kushtetuta dhe ligji parashikojnë lirinë e fesë, dhe Qeveria në përgjithësi e respektoi këtë të drejtë në praktikë. Kushtetuta përfshin dispozita që e mbrojnë lirinë e fesë dhe e ndalojnë diskriminimin e bazuar në fe.

Nuk ka rregullore specifike për licencimin e grupeve fetare; megjithatë, organizatat fetare duhet të regjistrohen si OJQ në Ministrinë e Shërbimeve Publike për të blerë pronë. Grupet fetare ankoheshin se statusi i OJQ-së nuk e pasqyronte në mënyrë adekuate karakterin e tyre fetar, dhe Kisha protestante evangjeliste refuzoi të regjistrohej si OJQ.

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë vazhdoi t'ua ndalonte nxënëseve mbajtjen e shamisë në shkollë. Ministria e bazoi politikën e vet në ligjin i cili kërkon që institucionet publike të arsimit të përmbahen nga udhëzimet fetare apo aktivitetet e tjera që mbështesin ndonjë fe specifike. Ministria vazhdoi ta zbatonte këtë ndalesë, përkundër një mendimi të vitit 2004, të lëshuar nga ombudspersoni, se ai rregull duhet të vlejë vetëm për mësimdhënës dhe nëpunës të shkollës, e jo për nxënës.

Nuk pati zhvillime në ankesën e shkurtit të vitit 2008 drejtuar ombusdpersonit nga një nxënëse të cilës drejtori i kishte urdhëruar të mos e vijonte mësimin me shami. Në fund të vitit, nxënësja vazhdoi ta vijonte mësimin me shami.

Grupet protestante vazhduan të raportonin se përjetonin diskriminim në qasje në media, posaçërisht nga RTK-ja.

Ndryshe nga vitet e mëparshme, gjatë këtij viti nuk pati raportime për vjedhje të kishave protestante. Protestantët individualë pohonin se kishte pasur incidente të diskriminimit verbal të drejtuara kundër tyre.

Bashkësia islame raportoi për disa incidente për të cilat besonte që përbënin shkelje të lirisë së fesë, përfshirë këtu mbylljen e një salle për falje në Bibliotekën Kombëtare në vitin 2008, refuzimin, nga Ministria e Arsimit, të kërkesës së bashkësisë për ta përfshirë mësimin fetar në planprogram mësimor në shkolla, dhe refuzimin e Qeverisë për t'u ndarë fonde bashkësive fetare. Gjatë këtij viti, komisionari për media informoi udhëheqjen e bashkësisë se mund ta parashtrojnë kërkesë të re për radio frekuenca, që Qeveria ua kishte refuzuar më parë. Bashkësia më pas parashtroi kërkesën.

Abuzimi dhe diskriminimi shoqëror

Dhuna shoqërore vazhdoi të shënonte rënie, por tensionet ndërmjet bashkësive etnike mbetën të larta, posaçërisht në pjesën veriore të Mitrovicës.

Brengat e sigurisë vazhduan të ndikonin në bashkësinë serbe të Kosovës dhe në lirinë e tyre për t'u falur. Disa serbë të Kosovës pohuan se nuk ishin në gjendje të udhëtonin lirisht për ta ushtruar besimin e tyre.

Më 6 qershor, rreth 60 refugjatë nga Suhareka u përpoqën ta vizitonin Manastirin e Trinisë së Shenjtë, të shkatërruar nga zjarri në vitin 1999. Policia ia mohoi grupit qasjen, duke pohuar se u mungonte autorizimi i duhur. Grupi më pas vizitoi mbetjet e një kishe të dytë, por policia i detyroi refugjatët të largoheshin, duke cituar arsyet e sigurisë për shkak të një numri të madh të shqiptarëve të Kosovës që ishin tubuar afër autobusit të parkuar.

Më 28 gusht, Asociacioni i familjeve shqiptare të viktimave të luftës dhe i personave të zhdukur organizoi një protestë në komunën e Gjakovës kundër vizitës së 30 PZHBV-ve serbë të Kosovës që merrnin pjesë në shenjtërimin e kishës së Zonjës së Bekuar, që ishte djegur nga protestuesit shqiptarë të Kosovës në vitin 2004. Thuhej se mbi 100 protestues i kërcënuan dhe gjuajtën me gurë vizitorët. Ata ia dolën të largoheshin nga zona të palënduar, nën përcjellje të policisë.

Nuk pati raportime për incidente të hedhjes së gurëve kundër klerikëve ortodoksë serbë gjersa udhëtonin jashtë manastireve të tyre. Megjithatë, klerikët kërkuan dhe pranuan përcjelljen e KFOR-it, duke cituar kërcënimet për sigurinë e tyre si pengesa për mundësinë e tyre për t'i vizituar vendet e shenjta.

Peshkopia e Rashkës dhe Prizrenit e kishës ortodokse serbe raportoi se më 9 gusht, një shqiptar i Kosovës e sulmoi dhjakun Stevo Mitriq, që udhëtonte prej Mitrovicës për në fshatin Hoçë të Madhe të Rahovecit. Sipas peshkopisë, Mitriq ishte duke udhëtuar nëpër komunën e Gllogocit kur një veturë tjetër u ndal para tij dhe njëri nga udhëtarët u përpoq ta nxirrte atë nga vetura.

Më 14 shtator, një murg ortodoks serb, gjersa kthehej nga Manastiri i Deçanit, hasi, me sa dukej, në një bombë në rrugën e vetme që shpie nga Manastiri i Deviqit, të cilin e kishte vizituar. Policia e analizoi mjetin, që doli të ishte bombë tymi jovdekjeprurëse.

Murgjit e murgeshat në disa manastire gjoja nuk i shfrytëzonin disa pjesë të pronave të manastireve--shpesh tokën jashtë mureve të manastirit--për shkak të brengave të sigurisë.

Akuzat penale mbetën pezull kundër një shqiptari nga komuna e Zveçanit, i cili e kërcënoi një murgeshë ortodokse serbe nga manastiri i Sokolicës në vitin 2007. Rasti gjendej para Gjykatës së Qarkut në Mitrovicë, por nuk mund të zhvillohej derisa gjykata të mos rifillonte funksionimin e plotë.

Policia i përmirësoi procedurat operative për të ofruar siguri më të madhe për objektet fetare e kulturore ortodokse serbe, duke kërkuar që secili shtab rajonal ta krijonte një plan për mbrojtjen e objekteve të tilla.

Pati raste të vandalizmit dhe ngacmimit të drejtuara kundër pronës së kishës ortodokse serbe.

Më 2 korrik, persona të panjohur vandalizuan shkollën "Desanka Maksimoviq" në Kostadincë. Vandalët thyen dritaret, shkatërruan një fotografi të Shën Savës dhe një hartë të Serbisë, dhe shkruan "UÇK" në murin e jashtëm të shkollës. Policia ishte duke hetuar rastin në fund të vitit.

Më 20 gusht, një famulli e kishës ortodokse serbe në Prizren ishte cak i personave të panjohur, që gjoja përplasën derën e famullisë dhe prishën qetësinë. Anëtarët e famullisë nuk paraqitën ankesë në polici, të cilët e ruanin famullinë.

Më 22 gusht, banorët serbë të Kosovës të fshatit etnikisht të përzier Binxhë të Vitisë, i raportuan policisë se persona të panjohur kishin dëmtuar gurët e varreve në varrezën ortodokse të fshatit.

Pati zhvillime në disa raste të shkatërrimit të pronës ortodokse serbe nga viti 2008. Prokurorët ngritën padi kundër katër personave që vodhën kambanën nga kisha ortodokse serbe në Novakë, Prizren; kambana u gjet dhe më pas iu kthye kishës. Policia i identifikoi katër të mitur të dyshuar për përfshirje në vandalizmin e derës së kishës në Kaçanik, Ferizaj. Rasti iu dërgua prokurorëve në Ferizaj dhe paditë mbetën pezull në fund të vitit.

Nuk pati zhvillime në incidentin e vitit 2007, në të cilin persona të panjohur dëmtuan interierin e kishës ortodokse në fshatin Mire, dhe vodhën rreth 30,000 dinarë serbë ($466).

Prokurorët ngritën aktakuzë kundër personave të panjohur, në pritje të identifikimit të tyre, për një rast të vitit 2007 në të cilin persona të panjohur vandalizuan kishën e Shën Gjonit në Pejë.

Kisha ortodokse serbe vazhdoi të shprehte brengosje për gjendjen e hapësirës së gjelbër të parkut kryesor në Gjakovë, një pjesë të së cilës kisha e konsideronte të veten, dhe në të cilën ndodhej një kishë para vitit 1999. Kryetari i komunës së Gjakovës tha publikisht që kisha nuk do të ndërtohej, dhe nuk pati përparim në zgjidhjen e kontestit gjatë këtij viti.

Komisioni për zbatimin e rindërtimit (KZR), i financuar nga Qeveria, vazhdoi të punonte në objektet fetare ortodokse serbe që ishin dëmtuar apo shkatërruar gjatë trazirave të marsit 2004. KZR filloi pesë projekte në korrik (nga një në Gjakovë, Vushtrri dhe Prishtinë, dhe dy në Prizren), dhe tri projekte të tjera (në Pejë, Skenderaj dhe Prizren) në nëntor. KZR investoi 432,161 euro ($617,990) gjatë këtij viti. Fondet e zotuara nga Qeveria ende nuk ishin lëshuar.

Bashkësia islame raportoi për sulme kundër udhëheqësve islamë gjatë këtij viti. Më 9 janar, Mulla Osman Musliu, nga rajoni i Drenicës, u sulmua gjersa predikonte në një xhami në fshatin Zabel të Gllogocit. Viktima tha se ishte sulmuar nga një grup i ekstremistëve fetarë vahabi. Policia arrestoi katër veta në lidhje me këtë sulm dhe hetimet vazhduan. Bashkësia gjithashtu raportoi për incidente të vjedhjes dhe vandalizmit në xhami, por theksoi se nuk ishin të gjitha të motivuara nga jotoleranca fetare.

Prokurorët ngritën kallëzim penal kundër dy personave të dyshuar për vandalizim të rreth 30 gurëve të varreve myslimane në një varrezë lokale në Gjilan në prill të vitit 2008. Rasti mbeti pezull deri në fund të vitit.

Nuk ishte arritur asnjë marrëveshje lidhur me ndërtimin e një xhamie në fshatin etnikisht të përzier Berivojc të Kamenicës. Shqiptarët dhe serbët e Kosovës ishin përleshur lidhur me xhaminë e propozuar në qershor të vitit 2008.

Nuk pati raportime për akte antisemitike gjatë këtij viti. Rreth 40 individë nga dy familje në Prizren kishin ca zanafillë hebraike. Shoqata e solidaritetit shqiptaro-hebre, një organizatë

dedikuar promovimit të marrëdhënieve ndërmjet shqiptarëve dhe hebrenjve, ishte aktive gjatë këtij viti. Në Kosovë nuk ekzistonte asnjë sinagogë, përveç një varreze të vogël në Prishtinë.

Në prill, Instituti për mbrojtjen e monumenteve kulturore, në konsultim me ekspertë nga Izraeli dhe Shoqata e miqësisë Kosovë-Izrael, restauroi varrezat hebraike që ishin vandalizuar në vitin 2007.

Për diskutim më të hollësishëm, shih Raportin ndërkombëtar të vitit 2009 mbi lirinë e fesë: www.state.gov/g/drl/irf/rpt.

d. Liria e lëvizjes, personat e zhvendosur brenda vendit, mbrojtja e refugjatëve, dhe e personave pa shtetësi

Kushtetuta dhe ligji parashikojnë lirinë e lëvizjes brenda vendit, udhëtimin jashtë vendit, emigrimin dhe riatdhesimin, dhe Qeveria dhe EULEX-i në përgjithësi i respektuan këto të drejta; megjithatë, tensionet ndëretnike dhe brengat e vërteta e të perceptuara të sigurisë e kufizonin lirinë e lëvizjes në praktikë.

Gjatë këtij viti, Qeveria dhe EULEX-i në përgjithësi mbështetën mbrojtjen e këtyre të drejtave për bashkësitë pakicë. Qeveria bashkëpunoi me UNHCR-në dhe organizata të tjera humanitare për t'u ofruar mbrojtje dhe ndihmë PZHBV-ve, refugjatëve, refugjatëve që ktheheshin, azilkërkuesve, personave pa shtetësi dhe grupeve të tjera të cenuara.

Policia vazhdoi ta vlerësonte situatën e sigurisë si stabile, por delikate. Policisë nuk iu raportuan krime që kishin të bënin me lirinë e lëvizjes. Megjithatë, anëtarët e të gjitha bashkësive etnike vazhduan të qëndronin kryesisht brenda apo të udhëtonin ndërmjet zonave në të cilat grupi i tyre përbënte shumicën. Hedhja e gurëve dhe forma të tjera të kërcënimit vazhduan të ndikonin në serbët e Kosovës gjersa udhëtonin jashtë zonave me shumicë serbe.

Gjatë këtij viti pate sulme kundër automjeteve që bartnin serbë dhe pakica të tjera etnike. Më 4 janar, p.sh., një serb i Kosovës në Suhodoll i raportoi policisë se persona të panjohur e gjuajtën me gurë veturën e tij gjersa ishte duke vozitur, duke ia dëmtuar parafangon. Policia vazhdoi ta hetonte incidentin.

Më 5 janar, një serb i Kosovës në Mitrovicë i raportoi policisë se persona të panjohur e gjuan me gurë furgonin e tij, duke i shkaktuar dëme në vlerë prej rreth 250 eurosh ($358). Policia ishte duke hetuar rastin.

Më 7 qershor, një serb i Kosovës nga Gjilani raportoi se vetura e tij ishte gjuajtur me gurë gjersa voziste. Xhami në anën e majtë të veturës ishte thyer. Nuk kishte informata të tjera në dispozicion lidhur me këtë rast.

Pati zhvillime në këto raste të vitit 2008: të rinj shqiptarë të Kosovës, të dyshuar për rastin e janarit, që gjuajtën me gurë veturën që e ngiste një serb i Kosovës që jetonte në Gjilan u arrestuan dhe akuzuan. Pesë të dyshuar gjithashtu u arrestuan për incidentin e shkurtit në të cilin persona të maskuar dhe të armatosur ndalën një autobus afër Podujevës, që bartte serbë të Kosovës për në Serbi, dhe i kërkuan 20,000 euro ($28,600).

Nuk kishte informata të tjera në dispozicion për rastin e korrikut të vitit 2008 në të cilin pesë apo gjashtë të rinj shqiptarë të Kosovës në fshatin Suhodoll në Mitrovicë gjuajtën me gurë veturën që e ngiste një serb i Kosovës.

Gjatë këtij viti, policia arrestoi dhe akuzoi një të dyshuar për gjuajtje me gurë, në vitin 2007, të autobusit që bartte një grup të serbëve nga Kosova dhe Serbia gjersa udhëtonte në drejtim të manastirit të Deçanit.

Nuk pati zhvillime në incidentin e vitit 2007 në të cilin persona të panjohur gjuajtën me gurë autobusin që bartte profesorë dhe studentë nga Shkolla Teologjike e Varshavës për Priftërinj për në manastirin e Zoçishtës.

Incidentet sporadike të dhunës dhe kërcënimit që synonin pakicat vazhduan ta kufizonin lirinë e lëvizjes për shqiptarë në Kosovën veriore. Qeveria i shtoi përpjekjet për ta lehtësuar udhëtimin e pakicave, por rreziqet e vërteta dhe të perceptuara i frenonin shumë pakica që të udhëtonin jashtë lagjeve të tyre.

Policia arrestoi dhe ngriti kallëzim penal kundër tre të dyshuarve për shkatërrim të një ure në një fshat të serbëve të Kosovës në mars të vitit 2008.

Nuk pati zhvillime të reja në incidentet e qershorit dhe korrikut të vitit 2008 në të cilat këmbësorët zbuluan mjete shpërthyese afër hekurudhës në fshatin Kaçanik i Vjetër të Ferizajt dhe nën një urë hekurudhore në Mitrovicë.

Nuk kishte informata të tjera në dispozicion për rastet e vitit 2007, ku përfshihet vendosja e mjeteve shpërthyese apo e mjeteve të pashpërthyera afër rrugëve apo infrastrukturës në Mitrovicë, Gjilan, Vërbovc dhe Leposaviq. Rastet mbetën nën hetime në fund të vitit.

Qeveria e rregullonte lëvizjen brenda Kosovës dhe jashtë saj. Ligji parashikon që zyra qendrore e regjistrimit civil mund t'i lëshojë dokumente të udhëtimit cilitdo person të regjistruar si banor i Kosovës, dhe zyra rregullisht lëshonte dokumente të tilla në praktikë.

Ligji ndalon dëbimin me forcë, dhe autoritetet nuk e përdorën atë.

Personat e zhvendosur brenda vendit (PZHBV)

Sipas UNHCR-së, në fund të vitit kishte rreth 19,695 persona të zhvendosur brenda Kosovës, 52 për qind e të cilëve ishin serbë të Kosovës dhe 38 për qind ishin shqiptarë të Kosovës. Prej 4,100 personave të zhvendosur nga trazirat në vitin 2004, nja 1,200 mbetën PZHBV.

Sipas vlerësimeve të UNHCR-së, numri më i madh i PZHBV-ve kosovarë ishte përqendruar në rajonin e Mitrovicës. Prej 19,695 PZHBV-ve brenda Kosovës, 15,181 ishin në Mitrovicë; pothuaj gjysma e PZHBV-ve ishin serbë të Kosovës dhe gjysma ishin shqiptarë të Kosovës. Në komunën e Mitrovicës, serbët në pjesën veriore dhe shqiptarët në pjesën jugore të komunës vazhduan ta zinin në mënyrë të paligjshme pronën e njëri-tjetrit, duke i penguar kthimet e mundshme.

Më 1 prill, ombusdpersoni kërkoi nga Kryeministri që menjëherë t'i zhvendoste romët që jetonin në tokë të ndotur në një lokacion të ri, më të sigurt, pavarësisht faktit se a mund t'i dokumentonin të drejtat e tyre pronësore në Mitrovicë apo në ndonjë komunë tjetër. Që nga

gushti, 42 familje rome (191 persona) mbetën në kampin për PZHBV në Llugë, të ndotur me plumb, në pjesën veriore të Mitrovicës. Osterode, një kamp i afërt i PZHBV-ve në tokën e një ish-kazerme ushtarake të KFOR-it, strehonte 89 familje (390 persona) që në vitin 2006 u zhvendosën nga kampi i Llugës dhe dy kampe të tjera të ndotura.

Përparimi në rindërtimin e mëhallës së romëve në pjesën jugore të Mitrovicës, që u shkatërrua gjatë trazirave në vitin 1999, ishte i ngadalshëm. Personat e zhvendosur filluan të kthehen në lagje në vitin 2006; deri në korrik ishin kthyer 645 banorë, të gjithë romë.

Gjatë këtij viti, Ministria për Bashkësi dhe Kthime ndau 4.9 milionë euro ($7 milionë) për t'i mbrojtur dhe ndihmuar PZHBV-të. Këto të holla u shpenzuan në rindërtimin e shtëpive, për ndihmë në ushqim dhe gjëra joushqimore, në grante për gjenerimin e të ardhurave, dhe mbështetje të infrastrukturës themelore, si të rrugëve dhe sistemeve të ujit.

Qeveria u lejoi PZHBV-ve qasje në organizatat humanitare vendëse dhe ndërkombëtare, dhe u lejonte ta merrnin ndihmën e ofruar nga këto grupe.

Qeveria nuk i sulmoi, synoi, ktheu me forcë apo risistemoi PZHBV-të nën kushte të rrezikshme.

Më 7 shtator, Human Rights Watch dhe Amnesty International raportuan për një sërë sulmesh fizike dhe ngacmimesh verbale kundër romëve të kthyer që jetonin në Gjilan. Romët në lagjen Abdullah Presheva raportuan se gjashtë incidente të tilla ndodhën ndërmjet 30 korrikut dhe 2 gushtit. Policia ishte duke hetuar rastin në fund të vitit.

Mbrojtja e refugjatëve

Kosova nuk është nënshkruese e Konventës së vitit 1951, as e Protokollit të vitit 1967 lidhur me statusin e refugjatëve. Ligjet e saj bazohen dhe i referohen Konventës së vitit 1951 dhe Protokollit të vitit 1967 dhe parashikojnë dhënien e statusit të azilantit apo refugjatit, dhe Qeveria ka themeluar një sistem për të ofruar mbrojtje për refugjatë.

Ligji mbi azilin hyri në fuqi në qershor të vitit 2008. Urdhëresat administrative mbetën të pazbatuara, në pritje të shqyrtimit ligjor dhe miratimit. Gjatë këtij viti, UNHCR-ja i ndihmoi Departamentit të sapoformuar për shtetësi, azil dhe migrim që ta ndërtonte kapacitetin e vet për të gjykuar kërkesa, për të ofruar trajnim për policinë kufitare, për të ndihmuar në identifikimin dhe trajtimin e personave që kanë nevojë për mbrojtje në pikat e hyrjes, dhe për ta penguar kthimin e personave në vendin ku jeta apo liria e tyre do të kërcënohej.

Në praktikë, Qeveria siguroi mbrojtje kundër dëbimit apo kthimit të refugjatëve në vendin ku jeta apo liria e tyre do të kërcënohej për shkak të racës, fesë, kombësisë, anëtarësimit në ndonjë grup të posaçëm shoqëror, apo mendimit politik. Që nga gushti, vendi strehonte 281 refugjatë, shumica nga vendet fqinje.

Qeveria nuk u siguroi mbrojtje të përkohshme individëve që nuk u kualifikuan si refugjatë.

Seksioni 3 Respektimi i të drejtave politike: e drejta e qytetarëve për ta ndërruar qeverinë e tyre

Kushtetuta dhe ligji parashikojnë të drejtën e qytetarëve për ta ndërruar qeverinë e tyre në mënyrë paqësore, dhe ata e ushtruan këtë të drejtë në praktikë përmes zgjedhjeve periodike, të lira e të drejta, në bazë të votimit të përgjithshëm.

Pas shpalljes së pavarësisë së vendit, në shkurt të vitit 2008, organet vendëse morën përsipër autoritetin dhe përgjegjësitë në shumicën e fushave të qeverisjes. Sipas Kushtetutës, Kuvendi 120-anëtarësh ka autoritet ta zgjedhë presidentin, kryeministrin, ministrat e tjerë dhe zyrtarët e qeverisë.

Zgjedhjet dhe pjesëmarrja politike

Vendi mbajti raundin e parë të zgjedhjeve lokale për kuvend komunal dhe kryetar komune më 15 nëntor. Vëzhguesit ndërkombëtarë i vlerësuan zgjedhjet në përgjithësi të lira e të drejta, ndonëse vërejtën disa shkelje teknike të ligjit për zgjedhje. Tri prej zgjedhjeve të raundit të dytë për kryetar komune, të mbajtura më 13 dhjetor, u dëmtuan nga pohime të besueshme për parregullsi dhe mashtrim elektoral. Si përgjigje, zyrtarët e zgjedhjeve urdhëruan raund të ri të zgjedhjeve në dy komuna dhe rinumërim të votave dhe hetim të pohimeve në komunën e tretë. Vëzhguesit vunë në pah se ligjet për zgjedhje duhet të rishikohen për ta përmirësuar efikasitetin e vet, dhe institucionet zgjedhore vuanin nga mungesa e kapacitetit dhe ndërhyrja politike.

Vëzhguesit ndërkombëtarë dhe vendës pohuan që zgjedhjet e vitit 2007 për Kuvend në përgjithësi e pasqyruan vullnetin e votuesve, ndonëse pak serbë të Kosovës morën pjesë në to, kryesisht për shkak të presionit të Qeverisë serbe për t'i bojkotuar zgjedhjet. Nuk u raportuan parregullsi të mëdha. Kosova kishte një sistem shumëpartiak të dominuar nga pesë parti shqiptare me disa parti e koalicione të pakicave.

Ligji parashikon që individët mund ta propozojnë veten si kandidatë të partive të tyre, të cilat duhet të mbajnë zgjedhje të brendshme, të hapura e transparente, për t'i zgjedhur listat e kandidatëve. Partitë politike mund të vepronin pa kufizim apo ndërhyrje të jashtme, por lidhja partiake luante rol të rëndësishëm në qasje në shërbime qeveritare e sociale dhe në mundësi për punësim. Marrëveshjet tradicionale shoqërore dhe besnikëritë klanore gjithashtu luanin rol të rëndësishëm, ndonëse jozyrtar, në organizatat politike.

37 femra ishin në Kuvendin 120-anëtarësh. Ligji për zgjedhje kërkon që femrat të përbëjnë 30 për qind të parlamentit. Një femër ishte në kryesinë 8-anëtarëshe të Kuvendit, dy femra ishin ministre dhe tri femra ishin zëvendësministre. Ndonëse asnjë femër nuk u zgjodh kryetar komune në zgjedhjet e nëntorit, ato përbënin 31 për qind të përfaqësuesve të zgjedhur komunalë.

Pas zgjedhjeve të vitit 2007, 24 anëtarë të pakicave etnike ishin në Kuvendin 120-anëtarësh, përfshirë këtu 10 serbë dhe 14 anëtarë të grupeve të tjera, përfshirë këtu turqit, boshnjakët, goranët, romët, ashkalinjtë dhe egjiptianët. Tre ministra nga pakicat--dy serbë dhe një boshnjak--dhe dy zëvendësministra serbë e dy boshnjakë ishin në Qeveri. Një boshnjak, një turk, dhe një përfaqësues i bashkësisë rome, ashkalike dhe egjiptiane mbanin një vend me rotacion në kryesinë e Kuvendit. Serbët e Kosovës nga disa parti politike i fituan të 10 vendet e vëna mënjanë në Kuvend në zgjedhjet e vitit 2007. Para atyre zgjedhjeve, mbajtësit e atyre vendeve nuk i kërkuan postet e tyre të vëna mënjanë në kabinet dhe vazhduan t'i bojkotonin votimet e Kuvendit, ndonëse merrnin pjesë në komisione. Një serb i Kosovës udhëhoqi Ministrinë për Bashkësi dhe Kthime.

Kushtetuta kërkon që Kuvendi t'i rezervojë 10 vende për serbët e Kosovës dhe 10 për anëtarët e grupeve të tjera etnike, por pakicat etnike ishin të nënpërfaqësuara në nivelin komunal, ku nuk kishte kuota të ngjashme. Në tri komunat veriore, Leposaviq, Zubin Potok dhe Zveçan, votuesit serbë të Kosovës iu përgjigjën thirrjeve të autoriteteve serbe për të mos marrë pjesë në zgjedhjet komunale të 15 nëntorit, dhe, si rrjedhojë, serbët e Kosovës nuk u përfaqësuan në ato kuvende komunale. Përfaqësimi i serbëve të Kosovës në kuvende komunale në pjesën veriore të vendit ishte dukshëm më i lartë se në vitet e mëparshme, për shkak të pjesëmarrjes së shtuar të serbëve në zgjedhje.

Në qershor të vitit 2008, Qeveria miratoi një ligj të ri për zgjedhje, për ta krijuar një zonë të vetme zgjedhore, shumanëtarëshe në tërë vendin. Sipas ligjit, zgjedhjet duhet të mbahen me lista të hapura sipas një sistemi proporcional shumicë; një sistem i kuotës duhet të sigurojë përfaqësim adekuat për femra dhe pakica në Kuvend; dhe partia politike duhet të marrë 5 për qind të votave për të hyrë në Kuvend.

Qeveria serbe vazhdoi të udhëhiqte struktura paralele në enklavat serbe në Kosovë. Në prill të vitit 2008, UNMIK-u theksoi se organizimi i zgjedhjeve për këto struktura paralele ishte shkelje e Rezolutës 1244 të KSKB-së. Në maj të vitit 2008, UNMIK-u deklaroi se strukturat paralele komunale që dolën nga këto zgjedhje ishin të paligjshme.

Më 3 prill, Qeveria serbe shpërndau dy qeveri paralele komunale, në Pejë dhe Prishtinë, për shkak të pohimeve për korrupsion. Qeveria serbe sponsorizoi zgjedhjet paralele komunale në këto dy komuna më 16 gusht. Qeveria e Kosovës dhe bashkësia ndërkombëtare vazhduan të theksonin se institucionet paralele ishin ilegale dhe të pavlefshme.

Seksioni 4 Korrupsioni zyrtar dhe transparenca qeveritare

Ligji parashikon dënime penale për korrupsion zyrtar; megjithatë, Qeveria nuk e zbatoi ligjin në mënyrë efikase, dhe zyrtarët përfshiheshin në praktika të korruptuara pa u ndëshkuar. Sipas treguesve botërorë të qeverisjes së Bankës Botërore, korrupsioni ishte problem serioz.

Pati perceptim të gjerë publik për korrupsion në Qeveri. Organizatat ndërkombëtare dhe OJQ-të vazhduan të raportonin se korrupsioni ishte problem serioz. Mungesa e mbikëqyrjes efektive gjyqësore dhe dobësia e përgjithshme në sundimin e ligjit i kontribuuan korrupsionit në Qeveri.

Ligji parashikon që zyrtarët publikë t'u nënshtrohen ligjeve për zbulim financiar. Gjatë këtij viti, Kuvendi miratoi ligjin kundër korrupsionit dhe ndryshoi ligjin ekzistues të konfliktit të interesit. Ligji kundër korrupsionit krijon një agjenci qeveritare për ta hetuar korrupsionin publik dhe për t'i paraqitur rastet e dyshuara të korrupsionit në prokurori. Ligji i ndryshuar i konfliktit të interesit i shtrëngon rregullat që ua ndalon zyrtarëve publikë ushtrimin e përgjegjësive të veta në rrethana në të cilat anëtarët e familjeve apo të afërmit e tyre do të kishin interes financiar apo interes tjetër personal; agjencia e re kundër korrupsionit do ta mbikëqyrë ligjin e ndryshuar të konfliktit të interesit.

Agjencia e Kosovës kundër Korrupsionit (AKK) dhe Zyra e Auditorit të Përgjithshëm janë dy agjencitë kryesore përgjegjëse për luftimin e korrupsionit në Qeveri.

Gjatë këtij viti, AKK theksoi se kishte pranuar 150 raporte për korrupsion dhe vlerësoi se korrupsioni i kishte kushtuar Qeverisë së paku 30 milionë euro ($43 milionë) gjatë këtij viti.

Më 18 gusht, AKK u lëshoi letra paralajmërimi gjashtë zyrtarëve vendës nga Gjykata Komunale e Leposaviqit, Gjykata e Qarkut e Pejës, Gjykata Komunale e Gjilanit, dhe Ministria e Shëndetësisë për mosdeklarim të pasurisë së tyre brenda afatit të paraparë me ligj. Letrat paralajmëruese tregonin se zyrtarët do të pushoheshin nga puna nëse dështonin ta respektonin rregulloren. Pas lëshimit të letrave, katër zyrtarë i deklaruan pasuritë e veta. Dy të tjerët pohuan se pasi nuk i kishin marrë pagat për punën e tyre, nga ta nuk kërkohej ta deklaronin pasurinë.

Zyra e pavarur e Auditorit të Përgjithshëm (ZAP) auditoi menaxhimin dhe përgjegjësinë fiskale në Qeverinë qendrore, në organet komunale dhe në ndërmarrjet publike. Gjatë këtij viti, ZAP auditoi shumicën e ministrive, Zyrën e Presidentit dhe Kuvendin. Në një konferencë shtypi të mbajtur në shtator, ZAP theksoi se institucionet qeveritare dështonin t'i respektonin ligjet dhe rregulloret për menaxhim fiskal për shkak të mungesës së kuptimit të përgjegjësive të veta dhe kontabilitetit themelor. ZAP posaçërisht identifikoi të metat në Ministrinë e Shëndetësisë, të Ekonomisë dhe Financave, të Arsimit, të Transportit, të Punës dhe Mirëqenies Sociale, si dhe në dogana, në Kuvend, në Zyrën e Kryeministrit dhe në Zyrën e Presidentit.

Në një raport të lëshuar gjatë këtij viti, Freedom House theksoi se korrupsioni ishte i përhapur dhe mbeti problem madhor për shkak të ligjeve të pamjaftueshme, mungesës së vullnetit politik dhe dobësisë së sistemit gjyqësor. Raporti gjithashtu theksoi se ligji kundër korrupsionit dhe kodi i përkohshëm penal e definonin korrupsionin në mënyra të ndryshme. Në vitin 2008, Komisioni Evropian raportoi se korniza ekzistuese legjislative që e trajtonte korrupsionin ishte e paqartë dhe theksoi se dobësia e sistemit gjyqësor pengonte përparimin në luftën kundër korrupsionit.

Më 25 qershor, policia e arrestoi Ardian Hasanajn, zyrtar i lartë në PTK. Hasanaj gjoja mori ryshfet nga dy persona për t'u ndihmuar që të gjenin punë.

Gjykimi në qershor të vitit 2008 i gjashtë ish-zyrtarëve ndërkombëtarë të UNMIK-ut dhe i një qytetari vendës nën dyshimin për shpërdorim të 230,000 eurove ($328,900), të dedikuara për projekte humanitare, u pezullua për shkak të mungesës së provave.

Gjatë këtij viti, Gjykata e Qarkut e Prishtinës ia kaloi Gjykatës së Qarkut në Prizren rastin e Elez Hoxhës për t'iu shmangur konfliktit të interesit. Hoxha, ish-gjykatës i Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, u arrestua në qershor të vitit 2008 nën dyshimin për ryshfet. Data e gjykimit mbeti pezull në fund të vitit.

EULEX-i pezulloi hetimin e vet lidhur me sjelljen e 11 nëpunësve ndërkombëtarë dhe 8 nëpunësve vendës të Hidro-Sistemit Radoniqi në marrëveshjet e tij me KEK-un për shkak të mungesës së provave. Hetimet filluan në vitin 2007.

Nuk pati informata në dispozicion lidhur me gjykimin e caktuar më parë të ish-Kryetarit të Kuvendit, Nexhat Daci. Në vitin 2007, Gjykata e Qarkut në Prishtinë e akuzoi Dacin me tri akuza për përvetësim pasi një auditim, në vitin 2006, i mandatit të Dacit si Kryetar i Kuvendit zbuloi keqadministrim serioz, keqpërdorim të fondeve publike, dhe parregullsi në prokurim.

Kosovë

Në mars të vitit 2008, një gjykatës ndërkombëtar konfirmoi aktakuzën. Rasti mbeti pezull në fund të vitit.

Gjykimi i Ahmet Alishanit, këshilltar i lartë i Dacit, vazhdoi gjatë këtij viti. Alishani ishte akuzuar në mars të vitit 2008 për mashtrim dhe ryshfet.

Pati zhvillime në rastin e ish-drejtores së PTK-së, Leme Xhema; të ish-drejtorit të Norway Investit, Mustafa Neziri; dhe të Ove Johansenit. Këta të tre, bashkë me ish-menaxherin e divizionit në Agjencinë Kosovare të Mirëbesimit, Roger Reynolds, dhe ish-drejtorin menaxhues e kryetar i Norway Investit, Ronnen Sorensen, u akuzuan lidhur me keqpërdorimin e supozuar të 300,000 eurove ($429,000). Johansen gjoja kishte rregulluar transferimin mashtrues të këtyre mjeteve nga PTK-ja tek një kompani fantazmë me seli në Norvegji. Në maj të vitit 2008, Gjykata e Qarkut në Prishtinë e dënoi Leme Xhemën me katër vjet burg. Ajo u ankuar kundër këtij dënimi. Më 22 qershor, Gjykata Supreme ia uli dënimin në tri vjet. Gjykata Supreme gjithashtu e liroi Mustafa Nezirin nga të gjitha akuzat mbi bazën se parashkrimi kishte skaduar. Ove Johansen u arrestua më 8 korrik, në Mal të Zi, dhe u ekstradua në Kosovë dhe priste gjykimin në fund të vitit. Roger Reynolds dhe Ronnen Sorensen mbetën në liri.

Gjatë këtij viti, prokurorët e EULEX-it morën përsipër rastin e Sabajdin Llonqarit dhe Fitim Maksutajt, dy ish-zyrtarë financiarë të burgut të Dubravës, që u arrestuan në vitin 2006 për keqpërdorim të pozitës zyrtare dhe falsifikim të dokumenteve. Gjykimi mbeti pezull në fund të vitit.

Ligji mbi qasjen në dokumente zyrtare parashikon qasje në dokumentet zyrtare të Qeverisë, por nuk përfshin dënimet për dështim të zbatimit të tij; në praktikë, ministritë rrallë ofronin qasje në dokumente gjatë këtij viti, dhe mediat shpesh ankoheshin për mungesë të qasjes në dokumente zyrtare.

Më 14 shkurt, AGPK organizoi një protestë për ta nxitur Qeverinë që t'i rishqyrtonte urdhëresat e veta administrative lidhur me Ligjin mbi qasjen në dokumente zyrtare. AGPK dhe gazetarët u ankuan se urdhëresat i pengonin gazetarët të kishin qasje në dokumente zyrtare. Shtatë ditë pas protestës, ministri i Shërbimeve Publike e ftoi AGPK-në t'i paraqiste rekomandimet e veta për ndryshime në urdhëresat administrative. Procesi ishte në vazhdim e sipër në fund të vitit.

Një test i kryer nga OJQ-ja "Iniciativa rinore për të drejtat e njeriut", që mbulon periudhën prej tetorit të vitit 2008 deri në qershor të vitit 2009, tregoi se vetëm rreth 20 për qind e kërkesave për qasje në dokumente zyrtare (që rastësisht u dërgoheshin organeve lokale dhe qendrore) pranonin përgjigje pozitive. Indeksi për qëndrueshmërinë e mediave i Bordit ndërkombëtar për shkëmbim dhe hulumtim (IREX) theksoi se urdhëresa administrative për zbatimin e Ligjit të vitit 2003 mbi qasjen në dokumente zyrtare e vazhdoi afatin mbi 15 ditë dhe ishte tepër specifik lidhur me atë se kur mund të kihet qasje në një dokument, duke e kufizuar kështu qasjen në dokumente zyrtare.

Në vitin 2007, AGPK raportoi se një studim që vlerësonte përgjigjen e institucioneve qeveritare dhe publike ndaj kërkesave të mediave për dokumente zyrtare tregoi se vetëm 23 për qind e kërkesave ishin kompletuar me sukses. Studimi gjithashtu tregoi se asnjë institucion të cilit gazetarët iu drejtuan nuk i siguroi kërkuesit regjistrin e dokumenteve në dispozicion.

Seksioni 5 Qëndrimi qeveritar në lidhje me hetimin ndërkombëtar dhe joqeveritar të shkeljeve të supozuara të të drejtave të njeriut

Një numër i madh i grupeve vendëse dhe ndërkombëtare për të drejtat e njeriut në përgjithësi punoi pa kufizim, duke hetuar dhe botuar konkluzionet e veta mbi rastet e të drejtave të njeriut. Qeveria dhe KFOR-i nganjëherë bashkëpunonin dhe u përgjigjeshin pikëpamjeve të tyre.

Pas konfliktit të vitit 1998-99, shumë OJQ vendëse, që mbulonin një gamë të gjerë të çështjeve, u themeluan në tërë vendin. Qeveria nganjëherë takohej me vëzhgues të OJQ-ve vendëse, u përgjigjej pyetjeve të tyre, apo ndërmerrte masa si reagim ndaj raporteve apo rekomandimeve të tyre. Nuk pati raportime që Qeveria ngacmoi, synoi apo ndoqi penalisht OJQ-të për shkak të veprimtarive të tyre.

Qeveria bashkëpunoi me organizatat ndërkombëtare, përfshirë këtu përfaqësuesit e OKB-së dhe të ICRC-së. OKB-ja mbajti një prani të madhe në vend dhe mbuloi një gamë të gjerë të çështjeve. ICRC-ja mbajti një prani konstante në vend.

Policia vazhdoi hetimet lidhur me incidentin që ndodhi në mars të vitit 2008 në të cilin sulmues të panjohur hodhën një koktej Molotovi në selinë e organizatës humanitare "Norewgian Church Aid" (Ndihma e kishës norvegjeze) në Mitrovicë.

Ombudspersoni heton pohimet për shkelje të të drejtave të njeriut dhe abuzim të autoritetit nga ana e Qeverisë. Në qershor, Kuvendi lejoi përzgjedhjen e një ombudspersoni të ri pas katër përpjekjeve të dështuara që nga viti 2006. Zyra e ombudspersonit raportoi se kishte bashkëpunim të mirë me Qeverinë dhe partitë politike.

Ombudspersoni konsiderohej mjaft efikas, por kufizohej nga problemet financiare. OSBE-ja raportoi se, pasi financimi i donatorëve përfundoi në vitin 2008, zyra e ombudspersonit në fshatin Videjë të Pejës u mbyll në muajin mars. Përveç kësaj, numri i anëtarëve të stafit u reduktua edhe në zyrën e ombudspersonit në Graçanicë, në muajin mars, për të njëjtën arsye.

Ombusdpersoni vazhdoi të pohonte se gjykatat dhe ministritë ishin shkelësit më të shpeshtë të të drejtave të njeriut në vend. Ombusdpersoni gjithashtu vuri në pah, se reformat e fundit në gjyqësi nuk ishin të mjaftueshme, dhe se sistemi ende vuante nga të meta serioze.

Ndonëse ombudspersoni aktivisht lëshonte letra ndërhyrjeje, raporte dhe rekomandime, ato nuk zbatoheshin gjithmonë nga Qeveria, gjykatat lokale, apo policia. Ombusdpersoni hetonte rastet që kishin të bënin me të drejta pronësore, me abuzim të autoritetit zyrtar, me akte administrative apo neglizhencë të autoriteteve publike, me mungesë të hetimeve të mirëfillta për vepra penale, me çështje ku përfshihej kohëzgjatja e procedurave gjyqësore dhe ekzekutimi i vendimeve gjyqësore, me konteste lidhur me punësimin, dhe me raste të diskriminimit.

Kuvendi ka një Komision për të Drejtat e Njeriut, Barazi Gjinore, për Persona të Pagjetur dhe Peticione, i cili duhet t'i shqyrtojë të gjitha ligjet që ndikojnë në të drejtat e njeriut. Komisioni kontrollohej nga partitë e koalicionit qeverisës dhe kishte vetëm pavarësi të kufizuar. Komisioni nuk lëshoi asnjë raport apo rekomandim gjatë këtij viti.

Qeveria dhe KFOR-i në përgjithësi bashkëpunuan me Tribunalin Penal Ndërkombëtar për ish-Jugosllavinë (TPNJ). Më 28 tetor, prokurorët e TPNJ-së u ankuan kundër lirimit të ish-Kryeministrit Ramush Haradinaj dhe të bashkëpandehurit Idriz Balaj. Vendimi i Dhomës së Apelit mbeti pezull në fund të vitit. Në prill të vitit 2008, gjykata i kishte liruar të dytë nga të gjitha akuzat që buronin nga vrasja e supozuar, persekutimi, dhunimi dhe torturimi i civilëve serbë të Kosovës në vitin 1998. Lahi Brahimaj, që u shpall fajtor për torturim dhe keqtrajtim të të burgosurve dhe u dënua me 6 vjet burg në prill të vitit 2008, gjithashtu paraqiti ankesë.

Më 23 korrik, TPNJ prapësoi dënimin e ish-Ministrit të Kulturës, Astrit Haraqija, që në dhjetor të vitit 2008 ishte dënuar me pesë muaj burg. Haraqija dhe këshilltari i tij politik, Bajrush Morina, u akuzuan se e kishin kërcënuar një dëshmitar që planifikonte të dëshmonte kundër Ramush Haradinajt. Gjykata mbështeti dënimin me tre muaj burg të Morinës.

Seksioni 6 Diskriminimi, abuzimet shoqërore dhe trafikimi i personave

Ligji posaçërisht ndalon diskriminimin në bazë të racës, gjinisë, prejardhjes etnike, aftësisë së kufizuar, apo gjuhës. Qeveria nuk i zbatonte në mënyrë efikase këto ndalesa.

Femrat

Ligji e konsideron dhunimin vepër penale; megjithatë, dhunimi bashkëshortor nuk u trajtua në mënyrë të posaçme. Sipas kodit penal, dhunimi dënohet prej 2 – 10 vjet burg; dhunimi i të miturës (marrëdhënia seksuale me një fëmijë nën moshën 18-vjeçare) dënohet prej 5 – 20 vjet burg. Dhunimi që përfshin vrasjen dënohet deri në 40 vjet burg.

Vëzhguesit besuan që nuk u raportua në masë të madhe për dhunim për shkak të turpit kulturor që u bashkëngjitej viktimave dhe familjeve të tyre. Njësitë policore kundër dhunimit pranuan 42 raporte të dhunimit gjatë këtij viti. Sipas Ministrisë së Drejtësisë, avokatët e viktimave u ofruan shërbime viktimave në rreth 31 raste të dhunimit gjatë këtij viti.

Dhuna në familje ndaj femrave, përfshirë këtu abuzimin bashkëshortor, mbeti problem serioz dhe i vazhdueshëm. Ligji ndalon dhunën në familje dhe parasheh dënime me burg prej 6 muaj deri në 5 vjet. Ligji i trajton rastet e dhunës në familje si raste civile, nëse viktima nuk ka pësuar lëndime trupore. Dështimi për ta respektuar aktgjykimin e një gjykate civile që ka të bëjë me dunën në familje është vepër penale dhe mund të ndiqet penalisht. Kur viktimat ngrinin padi, njësitë policore për dhunë në familje kryenin hetime dhe ua kalonin rastet prokurorëve. Sipas prokurorisë speciale, besnikëritë familjare, varfëria, dhe numri i rasteve të grumbulluara në gjykatat civile dhe penale i kontribuuan shkallës së ulët të ndjekjes penale.

Në vitin 2007, OSBE-ja lëshoi një raport mbi dhunën në familje që nxirrte në pah problemet në gjykimin e rasteve të dhunës në familje, përfshirë këtu vonesat e paligjshme në shqyrtimin e kërkesave për urdhra për mbrojtje. OSBE-ja gjithashtu shprehu shqetësim lidhur me procedurat e apelimit në rastet e dhunës në familje; në disa raste, gjykatat në mënyrë të paligjshme shënonin në vendimet e tyre se ankesa nga i pandehuri e pezullon ekzekutimin e urdhrit për mbrojtje.

Policia raportoi për 856 viktima të dhunës në familje ndërmjet janarit dhe nëntorit. Prej këtyre viktimave, 681 ishin femra, 175 meshkuj. Vetëm 16 kërkuan mbrojtje në strehimore. Fëmijët gjithashtu vuanin nga dhuna në familje. Gjatë këtij viti, policia raportoi për 125 fëmijë viktima të dhunës në familje: 74 ishin vajza dhe 51 ishin djem. Vetëm 12 ishin vendosur në

strehimore. Gjatë të njëjtës periudhë, Qendra për Mbrojtjen e Grave dhe të Fëmijëve u ofroi ndihmë 144 viktimave të dhunës në familje dhe të dhunës seksuale, dhe tri viktimave të trafikimit. Njësia e Ministrisë së Drejtësisë për mbrojtje dhe ndihmë për viktima u angazhua në 636 raste të dhunës në familje gjatë këtij viti.

Dënimet për raste të dhunës në familje ishin të rralla dhe silleshin prej qortimeve gjyqësore deri në dënim me burg. Qëndrimet tradicionale shoqërore ndaj femrave në shoqërinë e dominuar nga meshkujt i kontribuuan shkallës së lartë të abuzimit në familje dhe numrit të vogël të rasteve të raportuara.

Sektori për mbrojtjen e familjes i Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale kishte një njësi që merrej vetëm me dhunën në familje. Ministria u siguroi pak përkrahje financiare OJQ-ve që drejtonin strehimore për viktima të dhunës në familje, ku ishin të vendosura edhe disa viktima të trafikimit. Ministria gjithashtu siguroi shërbime sociale përmes Qendrave për Mirëqenie Sociale. Disa OJQ vendëse e ndërkombëtare zhvilluan aktivitete për t'u ndihmuar femrave; megjithatë, ato ishin të kufizuara nga tradita e heshtjes lidhur me dhunën në familje, abuzimin seksual dhe dhunimin.

Shkolla për trajnimin e policisë ofronte kurse speciale mbi dhunën në familje dhe dhunimin. Nuk pati raportime që policia reagoi pa vend ndaj supozimeve për dhunim apo abuzim në familje.

Ndonëse ligji ndalon prostitucionin, ai mbeti i përhapur. EULEX-i vazhdoi ta monitoronte, mentoronte dhe këshillonte sektorin e policisë kundër trafikimit.

Nuk ka ligj të posaçëm kundër ngacmimit seksual, që ishte problem i rëndomtë. Organizatat për të drejtat e gruas treguan se ngacmimi seksual zakonisht ndodhte në vend të punës, por kalonte i paraportuar për shkak të frikës nga përjashtimi apo hakmarrja fizike. Vetëdijesimi publik për ngacmim seksual mbeti i ulët, dhe pak raste u raportuan.

Ligji për shëndetin riprodhues i mbron të drejtat riprodhuese të individëve dhe çifteve, përfshirë këtu të drejtën për informim dhe qasje në shërbime përkatëse. Në praktikë, Qeveria i respektoi të drejtat riprodhuese. Fondi i OKB-së për Popullatë (UNFPA) raportoi se qasja në informim dhe trajtim të shëndetit riprodhues ishte e përhapur dhe e drejtë, pavarësisht nga niveli i të ardhurave, mosha, gjinia, përkatësia etnike, vendbanimi dhe statusi i HIV/AIDS-it apo statusi tjetër. UNFPA vuri në pah se këshillimi mbi të drejtat riprodhuese, ndonëse ishte në dispozicion, ishte në përgjithësi i cilësisë së dobët.

Femrat kanë të drejta të njëjta ligjore si meshkujt, por tradicionalisht kanë status më të ulët shoqëror, gjë që ndikoi në trajtimin e tyre brenda sistemit ligjor. Agjencia për Barazi Gjinore pranë Zyrës së Kryeministrit ka mandat për ta zbatuar dhe monitoruar ligjin mbi barazinë gjinore.

Me gjithë mungesën e pengesave ligjore, relativisht pak femra fituan pozita udhëheqëse të nivelit të lartë në biznes, polici, apo Qeveri. Femrat përbënin më pak se 30 për qind të fuqisë punëtore të Qeverisë. Sipas Agjencisë për Regjistrimin e Bizneseve, femrat posedonin më pak se 5 për qind të bizneseve të regjistruara. Shkalla e papunësisë së femrave mbeti e lartë, rreth 80 për qind, 25 – 30 për qind më e lartë se shkalla e papunësisë për meshkuj. Gjatë këtij viti, Agjencia për Barazi Gjinore mbështeti një OJQ vendëse që ofronte trajnim për femra në

biznese të vogla dhe gjithashtu sponsorizoi panairin e tretë vjetor "Gratë në biznes", që u mbajt në qershor.

Sipas OSBE-së, femrat që u takonin bashkësive joshumicë ishin në rrezik të pësonin nga forma të shumta të diskriminimit për shkak të gjinisë, përkatësisë etnike, apo prejardhjes shoqërore. Qëndrimet tradicionale shoqërore ndaj femrave rezultuan në diskriminim. Në zona rurale, femrat shpesh kishin pak mundësi për të marrë vendime ku përfshiheshin fëmijët e tyre ose për të ushtruar kontroll mbi pronën. Ndonëse ligji nuk bën dallim në gjini lidhur me të drejtën për ta trashëguar pronën, prona e familjes zakonisht u kalohet vetëm meshkujve. Në raste të rralla, të vejat shqiptare, posaçërisht në zonat rurale, rrezikonin ta humbnin kujdestarinë e fëmijëve të vet për shkak të një zakoni i cili kërkonte që fëmijët dhe prona t'i kalohen familjes së babait të vdekur, ndërsa e veja të kthehet në familjen e saj.

Fëmijët

Fëmijët e fitojnë shtetësinë e Kosovës nga prindërit e vet apo në sajë të lindjes në Kosovë. Sipas një studimi të vitit 2008 të Fondit të OKB-së për Fëmijë (UNICEF), 14 për qind e fëmijëve romë, ashkalinj dhe egjiptianë në zonat e Kosovës me shumicë shqiptare nuk regjistroheshin kur lindnin. Në zonat e Kosovës me shumicë serbe, 5 për qind e fëmijëve romë, ashkalinj dhe egjiptianë nuk regjistroheshin siç duhet. UNICEF-i raportoi se, si rregull, mungesa e regjistrimit nuk ndikoi në mundësinë fëmijëve për shkollim fillor apo kujdes shëndetësor, por mund të ndikonte negativisht në qasje në ndihmë sociale.

Ndonëse shkollimi është falas dhe i obligueshëm deri në moshën 15-vjeçare, statistikat e vitit 2005, viti më i fundit për të cilat të dhënat ishin në dispozicion, treguan se vetëm 77 për qind e fëmijëve të moshës ndërmjet 7 dhe 14-vjeçare nga bashkësitë pakicë jo-serbe (ashkalinj, boshnjakë egjiptianë, goranë, romë, turq, dhe të tjerë) vijonin shkollimin. 69 për qind e vajzave nga pakicat jo-serbe e vijonin shkollimin. Për dallim nga kjo, 97.5 për qind e fëmijëve shqiptarë dhe 99 për qind e fëmijëve serbë ishin të regjistruar në shkollën fillore. Prej vitit 2008, Qeveria ka blerë librat për nxënës deri në klasën e pestë. Më pak se 10 për qind e fëmijëve të moshës dy deri në pesë vjeç e vijonin arsimin parashkollor.

UNICEF-i vlerësoi që më pak se 75 për qind e fëmijëve që e mbaronin shkollimin e obligueshëm fillor regjistroheshin në shkollë të mesme, dhe më pak se 55 për qind e vajzave shqiptare regjistroheshin në shkollë të mesme. Vetëm rreth 40 për qind e vajzave nga bashkësitë pakicë jo-serbe regjistroheshin në shkollë të mesme.

Ligji kërkon kushte të barabarta për nxënës, pavarësisht nga gjuha amtare, dhe parashikon të drejtën për shkollim publik në gjuhën amtare për nxënës të pakicave, deri në mbarim të shkollës së mesme. Shkollat që mësimin e zhvillonin në gjuhën serbe, boshnjake dhe turke punuan gjatë këtij viti. Fëmijët serbë dhe shqiptarë e vijonin mësimin në shkolla me lehtësira joadekuate të cilave u mungonin pajisjet themelore. Nxënësit serbë dhe shqiptarë i vijonin mësimet në disa shkolla të njëjta, por me programe të ndryshme mësimore dhe në ndërrime.

Fëmijët romë, ashkalinj dhe egjiptianë i vijonin mësimet në shkolla të përziera me fëmijët shqiptarë dhe serbë të Kosovës dhe thuhej se përballeshin me kërcënim dhe ngacmim në disa zona me shumicë shqiptare. Fëmijët romë ishin më të prapambetur për shkak të varfërisë, gjë që i shtyri shumë prej tyre të fillonin të punonin në shtëpi e në rrugë që në moshë të re për të kontribuar në të ardhurat e familjes. Fëmijët romë ishin gjithashtu më të prapambetur sepse u desh ta mësonin një gjuhë tjetër për ta vijuar shkollimin pasi shumica flisnin gjuhën rome në

shtëpi. OJQ-të ndërkombëtare financuan dhe administruan programe të ndryshme parashkollore për fëmijët romë, ashkalinj dhe egjiptianë për ta mësuar gjuhën shqipe dhe gjuhën rome. Disa fëmijë boshnjakë në zonat kryesisht boshnjake e vijonin mësimin në gjuhën e tyre në shkollën fillore, por fëmijët që ishin jashtë zonave të tilla mësimin e vijonin vetëm në gjuhën shqipe.

Nuk diheshin përmasat e abuzimit të fëmijëve në vend, por UNICEF-i besonte se ky problem nuk raportohej sa duhej për shkak të mungesës së vetëdijesimit, shërbimit për viktima dhe mundësisë së kufizuar për t'i identifikuar, raportuar, dhe referuar rastet e abuzimit. Njësia e Ministrisë së Drejtësisë për mbrojtje dhe ndihmë për viktima raportoi për 38 raste të abuzimit të fëmijëve ndërmjet janarit dhe shtatorit. Një studim i vitit 2006, i kryer nga UNICEF-i dhe Ministria e Arsimit lidhur me mbizotërimin e dhunës në shkolla, zbuloi se dhuna kundër fëmijëve kalonte pa u ndëshkuar dhe se ndëshkimi trupor ishte praktikë e pranuar në shtëpi dhe shkolla. Disa nxënës që jetonin larg nga shkolla raportonin se kishin frikë ta kalonin atë distancë për shkak të kërcënimit të shokëve me dhunë. Fëmijët raportonin se personat afër tyre ishin autorë të veprave të dhunës; se djemtë ishin më të rrezikuar nga dhuna fizike, dhe se vajzat ishin më të rrezikuara nga abuzimi verbal.

Pati dëshmi anekdotike për martesë të fëmijëve, posaçërisht ndër bashkësitë rome, ashkalike, egjiptiane dhe shqiptare. Qeveria dhe OJQ-të nuk mblodhën të dhëna për martesën e fëmijëve, kështu që përmasa e këtij problemi ishte e paqartë.

Dhunimi i të miturës vepër penale që dënohet prej pesë deri në 20 vjet burg, varësisht nga rrethanat dhe mosha e viktimës.

Ligji ndalon posedimin, prodhimin dhe shpërndarjen e pornografisë së fëmijëve. Personi që prodhon, përdor apo përfshin një fëmijë në krijimin apo prodhimin e pornografisë dënohet prej një deri në pesë vjet burg. Shpërndarja e pornografisë së fëmijëve dënohet prej gjashtë muaj deri në pesë vjet burg. Posedimi i pornografisë së fëmijëve dënohet me të holla apo me burg deri në tri vjet.

Gjatë këtij viti, Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale drejtoi 35 qendra për mirëqenie sociale, që u ndihmuan 1,497 jetimëve dhe 811 fëmijëve delinkuentë. Ministria gjithashtu menaxhoi jetimoret dhe koordinoi punën me OJQ për t'i vendosur fëmijët në strehimore të përkohshme. Gjatë këtij viti, 86 fëmijë jetonin në jetimore dhe shtëpi të financuara nga Qeveria nën kujdes 24-orësh, përfshirë këtu 35 fëmijë që u vendosën në kujdes mbrojtës këtë vit. Qendra Klinike dhe Universitare e Prishtinës më parë ka qenë shtëpi për shtatë fëmijë; një prej tyre vdiq gjatë këtij viti. Gjashtë të tjerët u vendosën në jetimore.

Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale raportoi se 19 fëmijë të braktisur me aftësi të kufizuara, të moshës prej tre deri në 18-vjeç, jetonin në dy shtëpi të financuara nga Qeveria nën kujdes 24-orësh.

Trafikimi i personave

Kushtetuta dhe ligji i ndalojnë të gjitha format e trafikimit të personave; megjithatë, pati raportime se personat trafikoheshin për në Kosovë, nga Kosova, përmes Kosovës dhe brenda saj. Trafikimi i femrave dhe i fëmijëve mbeti problem serioz, ndonëse të dhënat e kufizuara e vështirësuan llogaritjen e përmasës së trafikimit të fëmijëve.

Kosovë

Kosova ishte burim, pikë transiti dhe destinacion për persona të trafikuar, dhe trafikimi i brendshëm mbeti problem. Viktimat ishin femra dhe fëmijë të trafikuar brenda vendit apo nga Evropa lindore dhe vende të tjera të Ballkanit për në Kosovë. Fëmijët shfrytëzoheshin zakonisht për punë--kryesisht për të kërkuar lëmoshë--ndërsa të rriturit u trafikuan kryesisht për shfrytëzim seksual komercial në shtëpi ilegale publike apo përmes shërbimeve të prostitucionit. Viktimat trafikoheshin përmes Kosovës për në Shqipëri dhe Maqedoni.

Sipas policisë dhe Organizatës Ndërkombëtare për Migrim (IOM), gjatë këtij viti kishte më shumë viktima të identifikuara të trafikimit se viteve të kaluara. Gjatë këtij viti, policia identifikoi 22 viktima të rritura të trafikimit: 11 shqiptare të Kosovës dhe 11 femra viktima të huaja. Prej viktimave të huaja, gjashtë ishin nga Moldavia, dy nga Shqipëria, një nga Bullgaria, një nga Serbia, dhe njëra refuzoi ta zbulonte vendin e prejardhjes. Policia gjithashtu identifikoi shtatë viktima të trafikimit që ishin të mitura: pesë shqiptare të Kosovës, një serbe e Kosovës, dhe një shqiptare e Shqipërisë. Sipas të dhënave të policisë, numri i të rriturve të trafikuar brenda vendit mbeti i njëjtë si në vitin 2008. Prej viktimave të identifikuara në këto dy vjet, 11 ishin nga Kosova. Të dhënat e IOM-it tregonin për rritje vjetore të numrit të përgjithshëm të viktimave të trafikimit. Në vitin 2008, IOM-i u ndihmoi 20 viktimave të trafikimit: tetë shtetaseve të huaja dhe 12 nga Kosova. Prej janarit deri në tetor, IOM-i u ndihmoi 29 viktimave: 21 nga Kosova dhe tetë të huaja. Prej këtyre tetë viktimave, gjashtë ishin nga Moldavia, një nga Shqipëria, dhe një nga Serbia.

Trafikimi i fëmijëve mbeti problem. OJQ-ja "Terre des Hommes" raportoi se gjatë këtij viti kishte identifikuar 15 fëmijë viktima të trafikimit. Shtatë ishin nga Kosova, tetë nga Shqipëria; të gjithë ishin romë. Gjashtë ishin vajza dhe nëntë djem, dhe mosha e tyre sillej prej gjashtë muaj deri në 16 vjeç. Të gjithë shfrytëzoheshin për punë, kryesisht për kërkim të lëmoshës. Fëmija 6-mujor përdorej për t'u ndihmuar të tjerëve për kërkim të lëmoshës. Policia identifikoi një viktimë të mitur të trafikimit, një 17-vjeçare të shfrytëzuar seksualisht, nga Shqipëria. IOM-i u ndihmoi tri viktimave të mitura të trafikimit, dy ishin të trafikuara brenda vendit dhe një ishte e huaj, gjithashtu nga Shqipëria. Që të tria u shfrytëzuan seksualisht.

Fëmijët nga familjet me shkallë të lartë të varfërisë, papunësisë, abuzimit në familje, dhe analfabetizmit ishin posaçërisht në rrezik për t'u trafikuar. IOM-i raportoi se prej viktimave që i kishte identifikuar që nga viti 1999, 10 për qind nuk ishin të regjistruara në shkollë; 32 për qind e kishin mbaruar vetëm klasën e pestë të shkollës fillore; 41 për qind e kishin mbaruar klasën e nëntë të shkollës fillore; 10 për qind e kishin mbaruar shkollën e mesme; dhe më pak se një për qind i ndiqnin studimet në universitet.

Që nga viti 1999, prej viktimave të huaja që IOM-i u kishte ndihmuar, mbi 50 për qind ishin nga Moldavia, 18 për qind nga Rumania, 12 për qind nga Ukraina, dhe pjesa tjetër ishin nga Shqipëria, Bullgaria, Rusia, Serbia, Mali i Zi, Sllovakia dhe Nigeria. Pjesa më e madhe e këtyre viktimave ishin femra të moshës ndërmjet 18 dhe 25-vjeç. Të dhënat e IOM-it tregonin se 82 për qind e viktimave të Kosovës ishin trafikuar brenda vendit; 7 për qind ishin trafikuar për në Maqedoni, 3 për qind për në Shqipëri, 3 për qind për në Itali, dhe më pak se një për qind për në Mbretëri të Bashkuar, Zvicër, Gjermani, Belgjikë dhe Mal të Zi. IOM-i raportoi se të gjitha viktimat e Kosovës të cilave u kishte ndihmuar gjatë këtij viti ishin trafikuar brenda vendit.

Policia raportoi se viktimat e trafikimit seksual në përgjithësi nuk e dinin se do të punonin në industri të seksit kur i lëshonin shtëpitë e tyre. Megjithatë, të dhënat e IOM-it treguan se

shumica e viktimave të trafikimit seksual trafikoheshin nga miqtë apo të njohurit me dijeni të plotë të viktimës.

Metodat e trafikimit vazhduan të bëheshin më të sofistikuara. Policia raportoi se shumica e femrave trafikoheshin në vend përmes Aeroportit të Prishtinës. Pronarët e bareve dhe shtëpive publike i blinin viktimat nga grupet e rekrutuesve, që shpesh përbëheshin nga miqtë e viktimës.

Policia dhe "Terre des Hommes" raportuan se rekrutuesit ishin më tepër meshkuj se femra. IOM-i dhe policia raportuan se personat e trafikuar shpesh kishin kontrata pune që u mundësonin të hynin legalisht në vend dhe të fitonin leje qëndrimi. Kjo e vështirësonte zbulimin dhe vërtetimin e trafikimit të personave.

IOM-i raportoi se prej 473 viktimave ndërkombëtare që u kishte ndihmuar që nga viti 1999, rreth 73 për qind u bënë viktima të trafikantëve pas pranimit të ofertës së rreme për punë jashtë vendit, 8 për qind ishin mashtruar me marrëveshje të rreme për udhëtim, dhe më pak se 2 për qind pohuan se u ishte premtuar martesë. Për viktimat e trafikuara brenda vendit, 64 për qind kishin marrë premtime të rreme për punë, rreth 21 për qind kishin marrë premtime të rreme për martesë, dhe 4 për qind ishin kidnapuar.

Policia raportoi për vështirësi të mëdha në identifikimin e viktimave të trafikimit për shkak të ngurrimit të tyre për t'u paraqitur në polici për ta raportuar krimin. Për dallim nga vitet e mëparshme, ku trafikantët i bartnin operacionet e veta në shtëpi private, të gjitha viktimat e trafikimit të identifikuara nga policia u gjetën në bare dhe klube publike. Trafikantët vazhduan ta përdornin stimulimin financiar për t'i inkurajuar viktimat që ta refuzonin ndihmën. Përveç kësaj, policia raportoi se tabutë kulturore dhe kërcënimi për ostracizëm shoqëror bënë që shumë viktima të trafikuara brenda vendit të heshtnin për përvojat e tyre. IOM-i nuk u pajtua me vlerësimin e policisë dhe vuri në pah se viktimat që u kishte ndihmuar ishin shumë bashkëpunuese lidhur me përvojën e tyre. Viktimat e trafikimit raportonin se rregullisht u nënshtroheshin rrahjeve, mohimit të qasjes në kujdes shëndetësor, dhe nganjëherë u konfiskoheshin dokumentet e udhëtimit dhe të identifikimit. Policia raportoi se viktimat shpesh gjendeshin në kushte të mjera psikologjike.

Policia vazhdoi të përjetonte vështirësi në rekrutimin e policëve serbë të Kosovës për njësinë kundër trafikimit, gjë që e pengonte zhvillimin e operacioneve të fshehta në pjesët veriore të vendit dhe në enklavat serbe në Kosovë.

Ligjet e vendit dhe procedurat policore parashikojnë mbrojtje për viktima të trafikimit ndaj kallëzimeve penale për prostitucion, hyrje ilegale, prani, apo punë në vend. Sipas të drejtës penale, trafikimi është krim që dënohet deri në 20 vjet burg. Marrja me trafikim dënohet prej dy deri në 12 vjet burg, ose deri në 15 vjet nëse viktima është e mitur; organizimi i një grupi për t'u marrë me trafikim dënohet prej shtatë deri në 20 vjet burg dhe me gjobë deri në 500,000 euro ($715,000); lehtësimi i trafikimit nëpërmjet neglizhencës dënohet prej gjashtë muaj deri në pesë vjet burg. Personi që fajësohet për marrëdhënie seksuale me një person për të cilën dihet se është viktimë e trafikimit mund të dënohet prej tre muaj deri në pesë vjet burg, ndërsa marrëdhënia seksuale me një të mitur për të cilën dihet se është viktimë e trafikimit mund të dënohet prej dy deri në 10 vjet burg. Kur trafikimi kryhet nga një zyrtar gjatë ushtrimit të detyrave të veta, autori mund të dënohet me burg prej pesë deri në 15 vjet.

Lehtësimi i prostitucionit dënohet me gjobë apo me burg deri në tri vjet, dhe deri në pesë vjet nëse ndodh brenda perimetrit prej 350 metrash nga shkolla apo ndonjë lokacion tjetër që shfrytëzohet nga fëmijët. Kur krimi i prostitucionit përfshin viktimat që janë të mitura, dënimi

me burg mund të jetë deri në 12 vjet. Prostitucioni dënohet si kundërvajtje; prostitutat mund të dënohen, por jo edhe klientët, nëse policia nuk mund të dëshmojë që klienti me qëllim i ka shfrytëzuar shërbimet e viktimës së trafikimit. Prostitucioni përbën bazë për dëbim, përveç nëse individi është viktimë e trafikimit.

Gjatë këtij viti, policia kreu 63 operacione të vëzhgimit, 23 operacione sekrete, dhe mbylli 70 subjekte afariste që përdoreshin për trafikim dhe prostitucion. Policia arrestoi 32 meshkuj dhe femra për trafikim, dhe 13 femra të tjera nën akuzat për prostitucion. Policia identifikoi 29 viktima të trafikimit, 22 prej tyre morën ndihmën e nevojshme, përfshirë këtu akomodimin e sigurt, këshillimin dhe trajnimin profesional për kthim dhe riintegrim në shoqëri. Shtatë të tjerat e refuzuan këtë ndihmë. Së paku një strehimore ofronte kujdes mjekësor në përputhje me marrëveshjet me ofruesit e kujdesit shëndetësor. Prej janarit deri në nëntor, prokuroria ngriti 31 kallëzime penale për trafikim dhe kontrabandë; 54 raste të tjera nga viti i kaluar mbetën të hapura. 18 prej këtyre rasteve u përfunduan, 12 rezultuan me dënime, katër në gjoba, tri u pezulluan dhe një u lirua nga akuza.

Faktorët që i kontribuuan numrit të ulët të ndjekjeve penale përfshinin përsosjen gjithnjë e më të madhe të krimit të organizuar për t'iu shmangur lidhjeve të drejtpërdrejta ndërmjet viktimave dhe personaliteteve të larta të krimit, ngurrimin e viktimave për të bashkëpunuar me autoritete, trajnimin joadekuat të personelit gjyqësor, dhe dështimin e policisë për t'iu përshtatur teknikave të reja që përdoreshin nga trafikantët

Policia dhe policia kufitare ndanin përgjegjësinë për luftimin e trafikimit me Ministrinë e Punëve të Brendshme, të Drejtësisë, të Shëndetësisë, të Arsimit, të Shërbimeve Publike, dhe të Punës dhe Mirëqenies Sociale. OJQ-të dhe organizatat ndërkombëtare ofronin shumicën e veprimtarive lidhur me mbrojtjen nga trafikimi dhe parandalimin e trafikimit.

Pati një sërë arrestimesh dhe policia ndërmori masa kundër trafikantëve gjatë këtij viti.

Më 23 shkurt, policia kufitare arrestoi katër shqiptarë të Kosovës për trafikim të një të miture. Viktima u dërgua në një strehimore dhe më pas u kthye në Shqipëri. Meshkujt u ndaluan për një muaj dhe më pas u liruan. Nuk kishte informata të tjera në dispozicion lidhur me këtë rast.

Më 3 mars, autoritetet suspenduan pesë policë me pagesë nën dyshimin për abuzim të autoritetit, trafikim dhe lehtësim të prostitucionit. Dy nga policët punonin në Aeroportin e Prishtinës në koordinim me policinë kufitare. Të tjerët punonin në Zyrën për Imigrim dhe të Huaj; të gjithë kishin kontakte të rregullta me trafikantët e njohur përmes porosive me shkrim. Në fund të vitit, Prokuroria Speciale kishte përfunduar hetimin dhe ishte duke përgatitur aktakuzat finale, por askush nuk ishte arrestuar.

Më 25 prill, policia arrestoi një shqiptare dhe e akuzoi për trafikim. Rasti iu kalua Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, ku të akuzuarës iu shqiptua paraburgimi në kohëzgjatje prej 30 ditësh. Hetimi është duke vazhduar.

Në janar të vitit 2008, pas kontrollimeve të kryera në gjashtë lokacione në Gjakovë nën dyshimin për përfshirje në trafikim, policia arrestoi pesë persona dhe i dërgoi katër femra në strehimore. Gjatë këtij viti, dy prej të arrestuarve u shpallën fajtorë dhe u dënuan me nga katër vjet burg për krime të lidhura me trafikim.

Kosovë

Gjatë këtij viti, një prokuror u caktua në rastin e një ashkaliu të Kosovës, që u arrestua në prill të vitit 2008 për trafikim të një vajze 14-vjeçare dhe kodoshëri. Akuzat mbetën pezull në fund të vitit.

Gjatë këtij viti, Aleksandër dhe Pal Pitaqi, Veronika Dragan, dhe Elena Pislaru u dënuan nën akuzat për trafikim të personave, spastrim të parave dhe lehtësim të prostitucionit. Gjykata konstatoi se këta trafikantë drejtonin një grup të organizuar kriminel që rekrutonte dhe mbante femra nga Moldavia për shfrytëzim seksual. Aleksandër Pitaqi u dënua me gjashtë vjet burg dhe u gjobit me 86,874 euro ($124,230); Pal Pitaqi u dënua me pesë vjet burg dhe u gjobit me 2,000 euro ($2,860); Veronika Dragan u dënua me katër vjet burg dhe u gjobit me 85,794 euro ($122,685); Elena Pislaru u dënua me tri vjet burg dhe u gjobit me 2,000 euro ($2,860).

Nuk pati informata shtesë në dispozicion për arrestimin në janar të vitit 2007 të dy shqiptarëve të Kosovës që drejtonin kafenetë Suka dhe Suka 1 në Prizren.

Qeveria dhe OJQ-të ndërkombëtare e vendëse u ofronin ndihmë viktimave të trafikimit. OJQ-të vendëse, si "Qendra për mbrojtjen e viktimave dhe parandalimin e trafikimit me qenie njerëzore", drejtonin strehimore ku viktimave të trafikimit u ofrohej kujdes mjekësor dhe shërbime të këshillimit psikologjik. OJQ-ja "Shpresë dhe Shtëpi për Fëmijë" drejtonte një strehimore për fëmijët që ishin viktima të trafikimit dhe të dhunës në familje. Ministria e Drejtësisë drejtonte një strehimore të sigurisë së lartë për viktima të rrezikut të sigurisë të lartë, gjersa ato rimëkëmbeshin.

Gjatë këtij viti, Ministria e Arsimit inicioi një program dymujor për 113 shkolla fillore dhe të mesme, duke i nxitur nxënësit që t'i raportonin rastet e trafikimit dhe të dhunës në familje. Ministria gjithashtu udhëhoqi një fushatë vetëdijesimi në 10 shkolla për t'i këshilluar nxënësit për rreziqet e trafikimit.

Raporti vjetor i Departamentit të Shtetit mbi *Trafikimin e Personave* mund të gjendet në këtë adresë: **www.state.gov/g/tip.**

Personat me aftësi të kufizuara

Kushtetuta dhe ligji ndalojnë diskriminimin e personave me aftësi të kufizuara në punësim, shkollim, qasje në kujdes shëndetësor, dhe në ofrim të shërbimeve të tjera shtetërore; megjithatë, gjendja e personave me aftësi të kufizuara mbeti e vështirë. Ndonëse ligji urdhëron qasjen në ndërtesa zyrtare, ai nuk u zbatua dhe qasja e tillë rrallë ishte në dispozicion në praktikë.

Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale është agjenci e Qeverisë që është përgjegjëse për mbrojtjen e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara. Sipas ligjit, mbrojtja dhe shërbimet u ofrohen të gjithë qytetarëve; megjithatë, pati diskriminim të madh në praktikë, dhe sigurimi i të drejtave të personave me aftësi të kufizuara nuk ishte prioritet i Qeverisë.

Sipas OJQ-së vendëse për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara, "HandiKos", ligjet ekzistuese lidhur me personat me aftësi të kufizuara nuk zbatoheshin në mënyrë adekuate. Si rrjedhojë, fëmijët me aftësi të kufizuara shpesh përjashtoheshin nga mundësitë edukative, nuk vlerësoheshin në mënyrë profesionale, dhe kishin mungesë të shërbimeve të mjaftueshme shëndetësore dhe sociale.

Sipas Ministrisë së Arsimit, në Kosovë ekzistonin shtatë shkolla speciale për fëmijë me aftësi të kufizuara, dhe 73 klasë për fëmijë me nevoja speciale u ishin shtuar shkollave të rregullta. Ministria raportoi se që nga dhjetori, 1,179 nxënës pranonin shkollim special.

Nuk pati mbrojtje të posaçme ligjore për fëmijët me aftësi të kufizuara. Ligji i ri për përkrahje materiale familjeve të fëmijëve me aftësi të kufizuara të përhershme hyri në fuqi në qershor të vitit 2008. Ky ligj parashikon përkufizimin e fëmijëve me aftësi të kufizuara dhe u lejon kujdestarëve ligjorë të fëmijëve të tillë të konkurrojnë për përkrahje materiale në Ministrinë për Punë dhe Mirëqenie Sociale. Megjithatë, Ministria nuk kishte as fonde as personel për ta zbatuar ligjin.

Sipas OJQ-së "Mental Disability Rights International" (MDRI), pacientët me aftësi të kufizuara mentale vazhdonin të mbaheshin të izoluar pa kurrfarë baze ligjore. Në vitin 2003, MDRI vuri në pah se nuk kishte ligj për ta rregulluar procesin e dërgimit të personave në objekte të kujdesit psikiatrik ose social, apo për t'i mbrojtur të drejtat e tyre brenda institucioneve. Herë pas here, individët që kishin nevojë për trajtim në shëndet mental dënoheshin për krime të inskenuara ose të vogla dhe dërgoheshin në burgje të cilave u mungonin burimet për trajtim adekuat. Sipas Organizatës Botërore të Shëndetësisë (OBSH), kishte rreth 14,000 persona me aftësi të kufizuara mentale; MDRI raportoi se rreth 50,000 persona me aftësi të kufizuara mentale jetonin jashtë institucioneve. Sipas MDRI-së, personat e tillë çonin jetë të izoluar dhe të stigmatizuar.

Instituti i Shtimes, i drejtuar nga Qeveria, mbante një objekt për persona me aftësi të kufizuara zhvillimore, me 60 pacientë, dhe një objekt të veçantë psikiatrik me 62 pacientë. Shumica e pacientëve në këtë institut ishin serbë të Kosovës dhe anëtarë të pakicave të tjera. Numri i përgjithshëm i pacientëve në këto objekte shënoi rënie nga viti 2008, për shkak të brengave të MDRI-së për mbingarkim. Të dy objektet filluan të pranonin pacientë të rinj gjatë tërë vitit.

Gjatë këtij viti, Ministria e Shëndetësisë drejtoi tetë shtëpi për integrim dhe riedukim anembanë vendit, secila kishte nga 10 pacientë mendërisht të sëmurë. Përveç kësaj, Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale gjithashtu drejtoi shtatë shtëpi të tjera për riedukim me nga rreth 10 pacientë. Megjithatë, MDRI raportoi se, ndonëse këto shtëpi ishin të menduara si të përkohshme, shumica e pacientëve kaluan vite të tëra në to me pak gjasa për t'u kthyer në bashkësi. Sipas një raporti të OBSH-së, nuk kishte objekte të mjaftueshme për të siguruar kujdes për personat me aftësi të kufizuara mentale, dhe mundësitë për punësimin e tyre ishin të kufizuara.

Këshilli Nacional për Persona me Aftësi të Kufizuara, një organizatë këshillimore për organet e Qeverisë dhe për Kuvend, u takua dy herë gjatë këtij viti.

Pakicat kombëtare/raciale/etnike

Diskriminimi zyrtar dhe shoqëror i bashkësisë serbe, rome, ashkalike dhe egjiptiane sa i përket punësimit, arsimit, shërbimeve sociale, përdorimit të gjuhës, lirisë së lëvizjes, të drejtës për t'u kthyer, dhe të drejtave të tjera themelore, vazhdoi. Anëtarët e bashkësisë boshnjake dhe gorane gjithashtu u ankuan për diskriminim. Raportet për dhunë dhe krime të tjera të drejtuara kundër pakicave dhe pronës së tyre vazhduan. Sipas një projekt-raporti të përgatitur nga Zyra e Kryeministrit për Çështje të Bashkësisë, punësimi i pakicave në institucione publike shënoi rënie gjatë këtij viti dhe në përgjithësi kufizohej në nivele më të ulëta të Qeverisë. Raporti rekomandoi që Qeveria të kontaktonte në mënyrë më aktive me anëtarë të

pakicave dhe t'i zbatonte mundësitë e barabarta për raportim, rekrutim, trajnim dhe procedurat gjuhësore.

Një raport i ombusdpersonit i vitit 2007 konkludoi se diskriminimi etnik ishte problem i përhapur. Raporti i ombusdpersonit theksoi diskriminim në ofrimin e shërbimeve të kujdesit shëndetësor, dhe në liri të lëvizjes.

Ndërmjet 1 janarit dhe 31 gushtit, policia e EULEX-it raportoi për 116 raste të krimit ndëretnik; serbët e Kosovës ishin të përfshirë si viktima apo të dyshuar në 86 raste. Gjatë të njëjtës periudhë të vitit 2008, Policia e UNMIK-ut raportoi për 798 raste të krimit ndëretnik, serbët e Kosovës ishin të përfshirë si viktima apo të dyshuar në 617 raste. Nënraportimi i incidenteve ndëretnike vazhdoi si rrjedhojë e politikës së policisë vendëse që u jepte prioritet të ulët atyre dhe për shkak të mosbesimit të vazhdueshëm ndërmjet pakicave dhe shumicës shqiptare të Kosovës.

Pati raportime për dhunë kundër serbëve të Kosovës gjatë këtij viti, që zakonisht hetoheshin nga policia. Më 5 janar, p.sh., një serb i Kosovës e njoftoi policinë se i biri i tij ishte kërcënuar nga një shqiptar i Kosovës. Serbi u kërcënua në shenjë hakmarrjeje për djegien e shitores së shqiptarit. Viktima zgjodhi të mos paraqiste ankesë zyrtare dhe policia e mbylli rastin.

Më 13 qershor, tre adoleshentë serbë gjoja u rrahën nga një grup i shqiptarëve të Kosovës në Lipjan gjersa kalonin nëpër një kantier ndërtimi. Më 16 qershor, policia ngriti padi për sulm kundër Atdhe Qerkinit, Kosovë Kelmendit, Bunjamin Jashanicës, Gëzim Xhemajlit, Gazmend Bletës, dhe Qëndrim Veselit. Më 17 qershor, Gjykata Komunale e Lipjanit urdhëroi që të dyshuarit të mbaheshin në paraburgim në kohëzgjatje prej 30 ditësh, me përjashtim të Veselit, që ishte i mitur.

Nuk pati zhvillime në incidentin e prillit të vitit 2008 në Gjilan, në të cilin një shqiptar i Kosovës e sulmoi një serb të Kosovës, i cili pësoi lëndime të lehta trupore.

Në qershor të vitit 2008, OSBE-ja raportoi se një serb i Kosovës u përpoq ta vizitonte pronën e vet në Deçan me anëtarë të një ekipi të UNDP-së që planifikonte t'i ndihmonte në rindërtimin e shtëpisë së tij. Kur personi arriti në pronën e vet, fqinji shqiptar i Kosovës, që në mënyrë të paligjshme ishte duke shfrytëzuar pronën në mungesë të pronarit, e pengoi grupin të hynte. Sipas OSBE-së, pronari serb i Kosovës nuk u përpoq ta vizitonte pronën e tij sërish. Autoritetet komunale u përpoqën të ndërmjetësonin në këtë kontest, por nuk mund të kontaktonin me pronarin e pronës.

Në korrik të vitit 2008, tri shqiptare të paidentifikuara të Kosovës fizikisht sulmuan dhe lënduan një serbe të Kosovës në Gjilan. Viktima nuk pranoi të ngrinte padi apo të paraqiste ankesë, dhe policia e mbylli rastin.

Nuk pati zhvillime në rastin e korrikut të vitit 2008 në Istog, në të cilin një shqiptar i paidentifikuar i Kosovës e grushtoi dhe shkelmoi serbin Zharko Oroviq, një i kthyer i mundshëm që kishte ardhur për vizitë nga Mali i Zi, dhe ia vodhi 350 euro ($500). Rasti më pas iu kalua prokurorëve, por asnjë i dyshuar nuk u identifikua dhe askush nuk u arrestua.

Gjatë këtij viti, policia ua kaloi prokurorëve rastin e dhjetorit të vitit 2008, në të cilin dy të rinj shqiptarë të Kosovës nga pjesa jugore e Mitrovicës e qëlluan me thikë një serb 16-vjeçar në

pjesën veriore të Mitrovicës gjatë një konfrontimi me të rinj serbë. Të pandehurit pohuan se vepruan në vetëmbrojtje.

Nuk pati zhvillime gjatë këtij viti lidhur me hetimet për rastin e goditjes me thikë në vitin 2007 të një serbeje të Kosovës prapa një kafeneje në Mitrovicë, apo për aktakuzën e vitit 2007 ndaj Sabri Hazirit, i cili akuzohej të kishte ndihmuar në vendosjen e një bombe në vitin 2003 në urën e hekurudhës afër fshatit Llozishtë në Zveçan.

Gjatë këtij viti pati raportime të herëpashershme se shqiptarët e Kosovës e shkatërronin pronën private që u takonte serbëve të Kosovës. Disa prej këtyre sulmeve mund të kenë qenë përpjekje për t'i detyruar serbët e Kosovës që ta shitnin pronën e tyre. Rregulloret ndalojnë shitjen me shumicë të pronës së bashkësive të serbëve të Kosovë në përpjekje për ta penguar kërcënimin e pronarëve të pronave të pakicave në zona të caktuara; megjithatë, këto rregullore rrallë zbatoheshin. Pati raportime të shumta që serbët e Kosovës kishin vështirësi për t'iu qasur pronës së tyre, që nganjëherë ishte e zënë ose shfrytëzohej nga shqiptarët e Kosovës. AKP raportoi se përballej me raste të shpeshta të zënies së paligjshme të pronës dhe me rizënie të pronave në veprimtaritë e saj të dëbimit; shumë prona ishin vandalizuar apo shkatërruar.

Nuk pati zhvillime në rastin e prillit të vitit 2008 në Klinë, në të cilin një serb i Kosovës raportoi se prona e tij ishte uzurpuar nga një shqiptar i Kosovës.

OSBE-ja raportoi për 70 raste të shitjes mashtruese të pronës së serbëve të Kosovës nga persona që rrejshëm pohonin të kishin të drejtë dhe paraqitnin dokumente të falsifikuara në gjykatë. Në rastet në të cilat pronarët e ligjshëm nuk jetonin në Kosovë, mashtrimi i tillë nuk zbulohej për një kohë të gjatë.

Pati përleshje ndërmjet grupeve të shqiptarëve dhe serbëve të Kosovës gjatë këtij viti.

Në prill, maj dhe gusht, policia e EULEX-it vazhdimisht përdori gaz lotsjellës për ta shpërndarë turmën prej afro 400 protestuesve serbë të Kosovës te Kroi i Vitakut, në pjesën veriore të Mitrovicës, që demonstronin kundër shqiptarëve të kthyer të Kosovës që i rindërtonin shtëpitë e veta. Në raste të ndryshme, protestuesit përpiqeshin të depërtonin përmes linjave policore dhe i gjuanin punëtorët me gurë. Pesë punëtorë dhe dy protestues u lënduan gjatë incidentit të 24 gushtit.

Në tetor të vitit 2008, policia paditi Bllashko Lazar Simiqin, Tihomir Radivoje Millosheviqin, Miodrag Vlladimir Nikoliqin, dhe Bozo Zhivojin Stanojeviqin për sulm kundër një zyrtari publik dhe shkaktim të lëndimeve të lehta trupore gjatë një përleshjeje në qershor të vitit 2008 ndërmjet serbëve të Kosovës që protestonin lidhur me ndërtimin e një xhamie në fshatin Berivojcë, etnikisht të përzier, të komunës së Kamenicës. Dy policë dhe disa protestues u lënduan. Data e gjykimit mbeti pezull në fund të vitit.

Gjatë këtij viti, OSBE-ja raportoi se sistemi i judikaturës penale vazhdoi të ballafaqohej me vështirësi në shqyrtimin e rasteve nga trazirat e marsit të vitit 2004. Raporti i OSBE-së vuri në pah dështimin e gjykatave dhe prokurorëve për të siguruar deklarata të dëshmitarëve dhe bashkëpunimin e tyre; dështimin e policisë për t'i transmetuar raportet, për t'u paraqitur kur thirreshin si dëshmitarë, apo, në disa raste, për të bashkëpunuar rreth hetimeve; dështimin e gjerë të prokurorëve për t'i paditur autorët e supozuar me krime përkatëse; dështimin e gjykatësve për t'i dënuar fajtorët me dënime përkatëse; dhe vonesat e gjata në procedura. Në

shumë raste, gjykatat nuk i konsideronin motivet etnike si faktor rëndues dhe shqiptonin dënime të buta apo i pezullonin dënimet për krime të rënda.

Incidente të dhunës me motive etnike kundër anëtarëve të pakicave jo-serbe ndodhën gjatë këtij viti.

Ndërmjet 30 korrikut dhe 2 gushtit, romët e kthyer pohuan se u sulmuan dhe rrahën në gjashtë incidente në fshatin Abdulla Presheva në komunën e Gjilanit. Njëlloj, 20 familje rome, ashkalike dhe egjiptiane të lagjes Halit Ibishi në komunën e Ferizajt raportuan se kërkuan mbrojtje nga policia për shkak të ngacmimit dhe kërcënimit të vazhdueshëm nga persona të paidentifikuar. Policia ishte duke i hetuar këto incidente në fund të vitit.

Nuk pati zhvillime në incidentin e vitit 2007 në Pejë, në të cilin dy shqiptarë të Kosovës sulmuan dhe lënduan rënd një egjiptian të Kosovës, apo në sulmin e vitit 2007 kundër një boshnjaku të Kosovës nga një shqiptar i Kosovës. Në rastin e dytë, viktima u hospitalizua me lëndime të rënda, dhe policia arrestoi një të dyshuar.

Romët vuanin nga diskriminimi i përhapur shoqëror dhe ekonomik; shpesh u mungonte qasja në higjienë themelore, kujdes mjekësor, dhe shkollim; dhe vareshin me të madhe nga ndihmat humanitare për mbijetesë. Ndonëse pati disa përpjekje të suksesshme për rivendosjen e romëve, ashkalinjve dhe egjiptianëve në shtëpitë që i kishin para konfliktit të vitit 1999 në Vushtrri, brengat e sigurisë vazhduan.

Udhëheqësit boshnjakë vazhduan të ankoheshin se mijëra anëtarë të bashkësisë së tyre ishin larguar nga vendi për shkak të diskriminimit dhe mungesës së mundësive ekonomike, duke vënë në pah se largimet ishin shtuar për shkak të kushteve ekonomike në vend.

Abuzimet shoqërore, diskriminimi dhe aktet e dhunës të bazuara në orientim seksual dhe identitet gjinor

Kushtetuta dhe ligji ndalojnë diskriminimin e bazuar në orientim seksual; megjithatë, pati raportime për dhunë dhe diskriminim të lezbikeve, homoseksualëve, biseksualëve, dhe të transgjinive (LHBT).

Qëndrimet tradicionale shoqërore ndaj homoseksualizmit i frikësonin shumicën e homoseksualëve dhe lezbikeve, kështu që ata e fshihnin orientimin e tyre seksual. LHBT-ët në përgjithësi ndjeheshin të pasigurt, shumë prej tyre raportonin kërcënime për sigurinë e tyre personale. Këtë vit pati më pak kërcënime të raportuara se viteve të mëparshme. Kjo mund të ketë qenë si rrjedhojë e kujdesit më të madh të ndërmarrë nga LHBT-ët në aktivitetet e tyre. Mediat e shkruara nganjëherë i forconin qëndrimet negative duke botuar artikuj për homoseksualizmin, në të cilët LHBT-ët i përshkruanin si të sëmurë mentalë. Së paku një parti politike me orientim islam, Partia e Drejtësisë, përfshiu në platformën e vet politike dënimin e homoseksualizmit.

Pati disa OJQ në vend që u përqendruan në çështje të LHBT-ëve. Qendra për zhvillimin e grupeve shoqërore, një OJQ vendëse që i trajton çështjet e LHBT-ëve, theksoi se pati një sërë rastesh të tjera të diskriminimit të LHBT-ëve gjatë këtij viti, por viktimat refuzonin t'i lejonin Qendrës t'i paraqiste publikisht rastet e tyre për shkak të frikës nga diskriminimi. Nuk pati pengesa të dukshme për operacionet e Qendrës; megjithatë, presioni shoqëror dhe qëndrimet tradicionale ndikuan në kufizimin e aktiviteteve të saj.

Nuk pati zhvillime në incidentin e vitit 2007, në të cilin policët i ngacmuan katër meshkuj, tre prej tyre të veshur në fustane.

Qendra raportoi se policia kishte dështuar ta hetonte deri në fund vrasjen e supozuar në maj të vitit 2008 të një 32-vjeçari nga komuna e Gjilanit në parkun e qytetit në Prishtinë në një zonë të njohur si vendtakim për homoseksualë.

Nuk pati diskriminim zyrtar në punësim, strehim, në të qenët pa shtetësi, në qasje në shkollim apo kujdes shëndetësor; megjithatë, presioni shoqëror i detyroi pothuaj të gjithë LHBT-ët ta fshihnin orientimin e vet seksual.

Abuzimet e tjera shoqërore dhe diskriminimi

Nuk pati raportime për diskriminim zyrtar të personave me HIV/AIDS gjatë këtij viti; megjithatë, pati raportime anekdotike se diskriminimi i tillë kishte ndodhur.

Seksioni 7 Të drejtat e punëtorëve

a. E drejta e asociimit

Rregulloret u lejojnë punëtorëve të formojnë dhe t'u bashkëngjiten sindikatave të pavarura që ata i zgjedhin, pa autorizim paraprak ose kërkesa të tepërta, por kjo e drejtë pengohej nganjëherë nga ndërmarrjet të cilat i kërcënonin punëtorët e vet kur ata u bashkoheshin apo formonin sindikata. Rregulloret nuk e njohin të drejtën për të bërë grevë; megjithatë, grevat në përgjithësi u lejuan në praktikë, dhe disa greva ndodhën gjatë këtij viti. Qeveria nuk miratoi ligj të ri mbi punën gjatë këtij viti, kështu që Rregulloret e vjetra të UNMIK-ut mbetën në fuqi.

Sindikatat e vetme të rëndësishme ishin Bashkimi i Sindikatave të Pavarura të Kosovës (BSPK) dhe Konfederata e Sindikatave të Lira (KSL). Megjithatë, Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale raportoi se ndikimi i këtyre dy grupeve shënonte rënie pasi ish-anëtarët u përçanë dhe formuan sindikata më të vogla.

b. E drejta për t'u organizuar dhe negociuar kolektivisht

Rregulloret e Qeverisë parashikojnë të drejtën për t'u organizuar dhe negociuar kolektivisht pa ndërhyrje apo kufizim, dhe Qeveria nuk e kufizoi këtë të drejtë në praktikë; megjithatë, asnjë negociim kolektiv nuk ndodhi gjatë këtij viti. Ligji u lejon sindikatave t'i udhëheqin veprimtaritë e veta pa ndërhyrje, dhe Qeveria e mbronte këtë të drejtë në praktikë.

Rregulloret ndalojnë diskriminimin antisindikal; megjithatë, disa zyrtarë të sindikatave raportuan për diskriminim në praktikë. BSPK dhe KSL raportuan se vetëm një numër i vogël i ndërmarrjeve i respektonte rregulloret që ndalonin diskriminimin antisindikal dhe pohonin se të drejtat e punëtorëve abuzoheshin në çdo sektor, përfshirë këtu organizatat ndërkombëtare, ku personeli nuk merrte pension.

Nuk ka zona përpunuese për eksport.

c. Ndalimi i punës së dhunshme apo të detyruar

Rregulloret e ndalojnë punën e dhunshme apo të detyruar, përfshirë këtu punën e fëmijës; megjithatë, pati raportime se femrat trafikoheshin për shfrytëzim seksual dhe detyroheshin të punonin në bare e restorante, dhe se fëmijët trafikoheshin për punë (shih Seksionin 6, Trafikimi i personave).

Nuk pati raportime që Qeveria kërkonte punë pa pagesë apo imponim të punës në burgje nga autoriteti administrativ apo legjislativ.

d. Ndalimi i punës së fëmijës dhe mosha minimale për punësim

Rregulloret e ndalojnë shfrytëzimin e fëmijëve në vend të punës, përfshirë këtu ndalimin e punës së dhunshme apo të detyruar; megjithatë, përveç trafikimit, Qeveria rrallë i kundërshtonte këto praktika. Trafikimi i fëmijëve, kryesisht për punë, ishte problem serioz, ndonëse mungesa e të dhënave statistikore e vështirësoi llogaritjen e përmasës së trafikimit të fëmijëve.

Rregulloret e caktojnë moshën 16-vjeçare si moshë minimale për punësim dhe moshën 18-vjeçare si moshë minimale për cilëndo punë që mund ta rrezikojë shëndetin, sigurinë apo moralin e të rinjve. Rregulloret u lejojnë fëmijëve të punojnë edhe në moshën 15-vjeçare, nëse puna e tillë nuk është e dëmshme për fëmijën apo nuk e pengon atë për ta ndjekur shkollën. Ligji kërkon që fëmijët ndërmjet moshës 6 dhe 15-vjeçare ta vijojnë shkollimin.

Puna e fëmijës mbeti problem serioz. Sipas UNICEF-it, numri i fëmijëve që punonin në rrugët e qyteteve ishte në rritje e sipër viteve të fundit, ndonëse numri i përgjithshëm i fëmijëve që punonin mbeti i panjohur. Varfëria ishte shkaku më i rëndomtë që fëmijët hynin në fuqi punëtore. Ndonëse shumica e fëmijëve nuk ishin fituesit kryesorë të të ardhurave të familjes, puna e fëmijës shërbente si ndihmë kryesore për shumë familje. Problemet me sistemin e shkollimit, përfshirë këtu cilësinë e ulët dhe mosvijimin e mësimit, i kontribuuan problemit të punës së fëmijës.

Në zonat rurale, fëmijët e rinj zakonisht u ndihmonin familjeve të veta në punë bujqësore. Fëmijët e qytetit shpesh punonin në një sërë punësh jozyrtare të shitjes me pakicë, si shitja e gazetave, cigareve dhe kartelave të telefonit në rrugë. Sipas Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale, numri i fëmijëve të tillë që punonin në rrugë u rrit në krahasim me vitin 2008, ndonëse nuk pati të dhëna në dispozicion. Disa fëmijë gjithashtu merreshin me punë fizike, si transportimi i mallrave. OJQ-të ndërkombëtare, që ishin aktive në vend, vazhduan të raportonin për shkelje të rënda të rregulloreve të punës gjatë këtij viti, përfshirë këtu punën e fëmijës.

Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale koordinoi politikën e Qeverisë për mbrojtjen e fëmijëve, megjithatë, policia e kishte rolin kryesor në zbatimin e ligjeve mbi punën e fëmijës. Ministria raportoi se ishte bërë përparim i kufizuar në uljen e numrit të fëmijëve që punonin në rrugë. Ministria dhe OJQ-të vendëse, me financim të siguruar nga Organizata Ndërkombëtare e Punës, punuan në identifikimin dhe largimin e fëmijëve nga rrugët. 452 fëmijë ishin identifikuar që nga viti 2007, 369 prej tyre ishin kthyer në shkollë.

e. Kushtet e pranueshme të punës

Nuk ka ligj që cakton rrogën minimale, dhe Kuvendi nuk miratoi asnjë ligj mbi punën gjatë këtij viti. Rroga mesatare mujore në Kosovë ishte 230 euro ($329) në sektorin publik dhe 280 euro ($400) në sektorin privat. Rroga minimale jozyrtare ishte 80 euro ($114). Rregulloret e parashikojnë javën standarde të punës prej 40 orësh; kërkojnë kohën e pushimit; kufizojnë numrin e orëve të rregullta të punës deri në 12 orë në ditë; kufizojnë punën jashtë orarit deri në 20 orë në javë dhe 40 orë në muaj; kërkojnë pagimin e bonusit për punën jashtë orarit; dhe ndalojnë punën e tepërt të detyrueshme jashtë orarit.

Gjatë këtij viti, punëdhënësit shpesh dështuan t'i respektonin standardet zyrtare të punës për shkak të mungesës së zbatimit nga ana e Qeverisë, posaçërisht lidhur me javën standarde të punës dhe punën e detyrueshme e të papaguar jashtë orarit. Punëtorët shpesh nuk i raportonin shkeljet e tilla për shkak të frikës nga reprezaljet. Sipas BSPK-së, shumë individë punonin me orar të gjatë në sektorin privat kinse sipas dëshirës së punëtorëve pa kontratë pune, pa pagesë të rregullt, apo kontribute pensionale të paguara në emër të tyre. Punëtorët raportonin se përjashtoheshin nga puna pa arsye dhe në kundërshtim me ligjet në fuqi, dhe u mohoheshin festat. Organizatat për të drejtat e gruas treguan se abuzimi seksual ndodhte në vend të punës, por kalonte pa u raportuar për shkak të frikës nga përjashtimi apo hakmarrja fizike. Sipas zyrtarëve të sindikatës, punëtorët në sektorin publik zakonisht përballeshin me keqtrajtim të ngjashëm, përfshirë këtu abuzimin seksual dhe humbjen e vendit të punës për shkak të lidhjes me parti politike.

Inspektorati i punës në kuadër të Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale është përgjegjës për zbatimin e standardeve të punës, shëndetit dhe sigurisë. Megjithatë, inspektorati kryesisht i këshillonte punëdhënësit, dhe ndonëse shqiptoi mbi 5,444 gjoba gjatë këtij viti për shkelje të ndryshme të standardeve të punës, ato mbetën pa u paguar në pritje të procesit gjyqësor. Inspektoratit i mungonte personeli i trajnuar dhe nuk i zbatonte standardet e shëndetit dhe të sigurisë me efikasitet. Ligji nuk u lejon punëtorëve të largohen nga vendet e rrezikshme të punës pa e rrezikuar punësimin e tyre të vazhdueshëm.

Edhe pse ka ligj për mbrojtjen e shëndetit të punëtorëve dhe të kushteve të tyre të punës, shumë institucione private e publike vazhduan ta shkelnin atë. Zyrtarët e inspektoratit të punës raportuan për vështirësi në marrjen e informatave të sakta pasi punëtorët rrallë i zbulonin problemet vetë, përkundër mbrojtjeve ligjore.